

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง "บทบาทของครูต่อการป้องกันแก้ไขปัญหาให้นักเรียนมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควรในเขตกรุงเทพมหานคร" โดยผู้ศึกษาได้ศึกษาตามแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะนำเสนอเป็นลำดับดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทครู
- 2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความทันสมัย
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกรับสื่อ
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษา
- 2.6 แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมทางเพศ
- 2.7 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม
- 2.8 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.9 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย
- 2.10 สมมติฐานในการวิจัย

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทครู

2.1.1 ทฤษฎีบทบาท (Role Theory)

ตามแนวคิดของนักทฤษฎีบทบาท กิจกรรม หรือพฤติกรรมบทบาทนั้น เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางจิตวิทยา หรือปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่ง จอร์จ เฮิร์เบิร์ตมีด (George Mead) เป็นผู้ต้นคิดทฤษฎีการปฏิสังสรรค์เชิงสัญลักษณ์ กล่าวว่า ปัจจัยทางจิตวิทยา ได้แก่ ความคิดเห็นหรือทัศนคติส่วนบุคคล และความคิดเห็น หรือทัศนคติเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรม ก็คือ การคาดหวังบทบาทนั่นเอง ส่วนปัจจัยทางสังคม ได้แก่ ตำแหน่งสถานภาพที่บุคคลครอบครองอยู่ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับค่านิยม และบรรทัดฐานของสังคม

นักทฤษฎีบทบาทเห็นว่า ในขณะที่มนุษย์มีการปฏิสังสรรค์ในสังคม ซึ่งประกอบด้วยระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์ ค่านิยม และวัฒนธรรมต่าง ๆ นั้น มนุษย์จะตีความหมายสิ่งที่มีอยู่ในสังคมออกมาเป็นสัญลักษณ์และให้นิยามสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีการคาดหวังบทบาท (Role Ex-

pectation) จากคนในสังคมเหล่านั้น ต่อมาจะเกิดการสร้างภาพพจน์เกี่ยวกับตัวเองขึ้น ทำให้เกิดความรู้สึกนึกคิดจะแสดงพฤติกรรมตอบสนองสภาพสังคมดังกล่าว ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกมาก็คือ พฤติกรรมบทบาทนั่นเอง ส่วนความรู้สึกนึกคิดที่แสดงออกมานั้น ก็คือ การคาดหวังบทบาทของบุคคลผู้แสดงพฤติกรรม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการคาดหวังบทบาทของคนในสังคม

การที่บุคคลจะปฏิบัติหรือการกระทำการใด ๆ ก็ต่อเมื่อเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อตัวเองและคำนึงอยู่เสมอว่าตำแหน่งเป็นเพียงเครื่องกระตุ้น ได้เกิดการกระทำ ฉะนั้น บุคคลย่อมจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งที่ครองอยู่เสมอ ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของหน่วยงาน และผู้บริหารที่จะกระตุ้นชี้แนะแนวทาง ให้ครูได้แสดงบทบาทของตนตามหน้าที่ความรับผิดชอบ และความต้องการของสังคม โดยเฉพาะต้องแสดงบทบาทให้ถูกต้อง และสอดคล้องกับความรู้สึกนึกคิดของคนในสังคมอีกด้วย (คำพันธ์ สีวะสา, 2546 : 43)

ทฤษฎีบทบาท เป็นความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับปัจเจกบุคคล สังคมเป็นเครือข่ายของสถานภาพและความคาดหวัง ส่วนปัจเจกบุคคลผู้ครองสถานภาพ และแสดงบทบาทตามสถานภาพที่ครอบครอง จะมีลักษณะที่สำคัญ 2 อย่าง คือ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2543 : 137 ; อ่างถึงใน ดวงใจ วัฒกปัญญา, 2546 : 18)

1. ลักษณะเกี่ยวกับตน (Self - related characteristics) ได้แก่ลักษณะต่าง ๆ ของบุคคลตามที่เขาคิดว่าเป็นหรือมีลักษณะเช่นนั้น (Self - conception) ลักษณะนี้จะมีผลต่อการประพฤติตามสถานภาพที่เขาดำรง และจะเป็นฐานในการเลือกความหวังประเภทต่าง ๆ มาเป็นแนวในการประพฤติตามสถานภาพ

2. ความสามารถ และทักษะในการแสดงบทบาท (Role playing skills and capacities) ความสามารถเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิดของแต่ละบุคคล ส่วนทักษะเป็นสิ่งที่เรียนรู้ภายหลัง แต่ทั้งสองสิ่งเกี่ยวพันกัน หากไม่มีความสามารถเป็นทุน ทักษะก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ ด้วยทักษะและความสามารถในการแสดงนี้เองทำให้บุคคลแสดงบทบาทได้

2.1.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาท

1. ทฤษฎีของลินตัน (Ralph Linton ; อ่างถึงใน นภาเพ็ญ เหล่าอุตสาณะ, 2538 : 9 -10 ; อ่างถึงใน คำพันธ์ สีวะสา, 2546 : 43)

ลินตัน เป็นนักจิตวิทยาคนแรก ที่ให้แนวคิดในเรื่องสถานภาพหรือฐานะ (Status) และบทบาท (Role) เขามีความคิดเห็นว่า สถานภาพเป็นนามธรรมหรือตำแหน่งฐานะเป็นตัวกำหนดบทบาทของตำแหน่งว่าตำแหน่งนั้น ๆ จะมีการกิจและหน้าที่อย่างไรบ้าง ฉะนั้น เมื่อมีตำแหน่ง

เกิดขึ้นสิ่งที่ควบคุมมากับตำแหน่ง ก็คือ บทบาทของตำแหน่ง เพราะว่าทุกตำแหน่งจะต้องมีบทบาท ทำกับ เปรียบเสมือนเหรียญ ด้านหนึ่งของเหรียญ คือ ตำแหน่ง ส่วนอีกด้านหนึ่งของเหรียญ คือ บทบาทนั่นเอง

2. ทฤษฎีของเพียร์สัน (Pearson ; อ้างถึงใน นภาเพ็ญ เหล่าอุตสาหกรรม. 2538 : 9 -10 ; อ้างถึงใน คำพันธ์ สีระสา. 2546 : 44)

เพียร์สัน กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคม ทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทพิเศษของแต่ละบุคคล ทำให้บุคคลในสังคมมีความจำเป็นต้องติดต่อสัมพันธ์กัน และบุคคลเหล่านี้จะต้องมีความสนใจพิเศษต่อกัน จากทฤษฎีจะเห็นได้ว่า สภาพสังคมในโรงเรียนซึ่งประกอบด้วย ครูใหญ่ ครู และนักเรียนต่างก็ต้องติดต่อกัน ตลอดจนมีความสนใจพิเศษต่อกันด้วย

3. ทฤษฎีของฮอว์แมนส์ (Homans ; อ้างถึงใน นภาเพ็ญ เหล่าอุตสาหกรรม. 2538 : 9 -10 ; อ้างถึงใน คำพันธ์ สีระสา. 2546 : 44)

ฮอว์แมนส์ เป็นนักสังคมวิทยาอีกท่านหนึ่ง ที่กล่าวว่า ตำแหน่งเป็นสาระของพฤติกรรมสัมพันธ์ บุคคลจะประพฤติปฏิบัติอย่างไรก็ต่อเมื่อว่าเห็นประโยชน์ต่อตนเอง และจะคิดเสมอว่า ตำแหน่งเป็นเพียงปัจจัยที่กระตุ้น ให้บุคคลเกิดการกระทำหรือแสดงพฤติกรรมเท่านั้น ดังนั้น บุคคลย่อมจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งที่ได้รับมอบหมายจากสังคม

2.1.3 ความหมายของบทบาท

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ - ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ. 2524 ได้ อธิบายถึงความหมายของคำว่าบทบาท (Role) ไว้ว่า บทบาท หมายถึง หน้าที่หรือพฤติกรรมที่ สังคมกำหนด และคาดหวังให้บุคคลกระทำ

ลินตัน (Linton. 1963 : 175 ; อ้างถึงใน ทิพรินทร์ แสงทอง. 2528 : 25) ให้ความหมายว่า บทบาท (Role) คือ การแสดงให้เห็นถึงลักษณะไม่หยุดนิ่งของสถานภาพ แต่ละบุคคลได้กำหนด สถานภาพและครองสถานภาพนั้น โดยมีความสัมพันธ์กับสภาพอื่น ๆ เมื่อบุคคลใช้สิทธิ และ ทำหน้าที่ตามสถานภาพ นั่นคือ บุคคลกำลังกระทำบทบาทแต่ละคน จะมีชุดของบทบาทมาจาก รูปแบบต่าง ๆ ที่เขาได้เข้าร่วม ในขณะที่เดียวกันการแสดงบทบาทพร้อมทั้งหมดจากแบบแผนของ สังคมที่เขาได้เข้าร่วม บทบาทจะกำหนดสิ่งที่เขาทำเพื่อสังคมและสิ่งที่คาดหวังจากสังคม

Levinson (อ้างถึงใน วีรพันธ์ พวงเพชร. 2539 ; 12) ได้สรุปความหมายของบทบาทไว้ 3 ประการ

1. บทบาท หมายถึง ปทัสถาน (Norms) และความคาดหวัง ข้อห้าม ความรับผิดชอบ และอื่น ๆ ที่มีลักษณะในตนเองเดียวกัน ซึ่งผูกพันอยู่กับตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดไว้

2. บทบาท หมายถึง ความคิดเห็นของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งเองที่คิด และทำ เมื่อดำรงตำแหน่งนั้น

3. บทบาท หมายถึง การกระทำของแต่ละคนที่จะกระทำโดยให้ความสำคัญกับโครงสร้างทางสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ แนวทางอันบุคคลพึงกระทำเมื่อตนดำรงตำแหน่งนั้น ๆ นั่นเอง

จิวพันธ์ กาญจนจิตรา (2522 : 20) กล่าวถึง ความหมายของบทบาทไว้ว่า ความหมายของบทบาทนั้น อาจแยกพิจารณาได้ 2 ทง คือ ถ้าหากพิจารณาด้านโครงสร้างของสังคม (Social Structure) แล้วบทบาท หมายถึง ตำแหน่งทางสังคมที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ ซึ่งแสดงลักษณะของบทบาทออกมา โดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้นอีกทางหนึ่ง คือ ผลเนื่องจากที่มีแบบแผนของการกระทำที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ของบุคคลที่อยู่ในสถานการณืแห่งการสังสรรค์นั้น

ภิญโญ สาธร (2512 : 7) ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า หมายถึง เป็นสิ่งที่บุคคลผู้ดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง ซึ่งเป็นที่รับรู้ของสังคมโดยคนทั่วไป ลงความเห็นว่าบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งนั้นจะต้องกระทำสิ่งที่เรียกว่า บทบาทหน้าที่ ซึ่งกำหนดไว้ควบคู่กับตัวแห่งหน้าที่บุคคลนั้นรับผิดชอบบทบาทหน้าที่ รวมถึงหน้าที่หรือเงื่อนไขที่ต้องกระทำและบรรดาสิทธิต่าง ๆ ซึ่งได้มาพร้อมกับตำแหน่งนั้นด้วย สิทธิและหน้าที่ประจำตำแหน่งย่อมเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งอื่นที่เกี่ยวข้องภายในสังคมเดียวกัน

สุหัตรา สุภาพ (2539 : 30) ได้ให้ความหมายของคำว่า "บทบาท" หมายถึง การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ (ตำแหน่ง) เช่น เป็นพ่อ บทบาทคือ ต้องเลี้ยงลูก เป็นครู บทบาท คือ สั่งสอนอบรมนักเรียนให้ดี

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2543 : 131) กล่าวว่า บทบาท คือ ส่วนหนึ่งที่เป็นพลวัตของสถานภาพ บุคคลจะได้รับมอบหมายให้ดำรงสถานภาพ โดยมีความสัมพันธ์กับสถานภาพอื่นเมื่อเขาใช้สิทธิและทำหน้าที่อันเป็นส่วนต่าง ๆ ของสถานภาพก็แปลว่าแสดงบทบาท

สนธยา พลศรี (2545 : 125) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง หน้าที่ของบุคคลตามสถานภาพหรือตำแหน่งฐานะที่ตนดำรงอยู่ บทบาทจึงเป็นกลไกอย่างหนึ่งของสังคม ที่ทำให้คนอยู่ร่วมกันสามารถสร้างระบบความสัมพันธ์ต่อกันได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย บุคคลจะมีสถานภาพ และบทบาทหลายสถานภาพและแตกต่างกันออกไป เช่น เป็นพ่อ แม่ ลูก ครู อาจารย์ ทหาร ตำรวจ แพทย์ นักเรียน นักศึกษา นิสิต เป็นต้น

งามพิศ สัตย์สงวน (2538 : 96) ให้ความหมายของคำว่า บทบาท คือ พฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร (Role expectation) เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคม เพื่อให้คู่สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถพยากรณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้

ยนต์ ชุมจิต (2528 : 38) ได้ให้ความหมายคำว่า "บทบาท" โดยสรุปว่า บทบาท หมายถึง ภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบตามสภาพของบุคคล ส่วนหน้าที่ หมายถึง กิจกรรมที่ต้องกระทำ บทบาทและหน้าที่มักจะใช้ควบคู่กัน

ประพันธ์ สุทธาวาส (2522 : 30 ; อ้างถึงใน คำพันธ์ สีวะสา. 2546 : 40) ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า คือ พฤติกรรมที่ปฏิบัติไปตามสถานภาพ เช่น เป็นครูต้องสอนนักเรียน เป็นตำรวจต้องรักษากฎหมาย ทหารต้องเป็นรั้วของชาติ เป็นลูกต้องเชื่อฟังพ่อแม่ เป็นต้น

สุรพล พุฒคำ (2522 : 19 ; อ้างถึงใน คำพันธ์ สีวะสา. 2546 : 39) ให้ความหมายของบทบาทว่า บทบาทและหน้าที่เป็นของคู่กัน ซึ่งกำหนดควบคู่กับตำแหน่งที่บุคคลนั้น ๆ จะได้รับ บทบาทเป็นเงื่อนไขที่บุคคลดำรงตำแหน่งนั้นจะต้องทำ รวมทั้งสิทธิต่าง ๆ ที่ได้รับมาพร้อมตำแหน่งซึ่งเป็นสิทธิ และหน้าที่ที่จะต้องไปเกี่ยวข้องกับผู้อื่น ดังนั้น บทบาทจึงมีความหมายแยกได้สองส่วน คือ

1. บทบาทที่ได้มาพร้อมตำแหน่ง เป็นบทบาทที่เกิดมาพร้อมตำแหน่ง เมื่อบุคคลดำรงตำแหน่งใดก็จะแสดงบทบาทตามกฎหมาย ระเบียบ ภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบ และสิทธิที่กำหนดไว้เป็นบรรทัดฐาน
2. บทบาทที่เป็นความหวังของบุคคลที่เกี่ยวข้อง เป็นบทบาทที่บุคคลที่เกี่ยวข้องคาดว่าบุคคลที่เขาไปดำรงตำแหน่งนั้นจะต้องมีแบบแผนพฤติกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะตรงกับแบบแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับค่านิยม ทศนคติ ประสบการณ์ และการศึกษาอบรมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

จากความหมายของบทบาทข้างต้น ผู้ศึกษาสรุปได้ว่าบทบาทเป็นการแสดงออกหรือว่า พฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่บุคคลได้ปฏิบัติตามสิทธิ หน้าที่ของสถานภาพ และตำแหน่งที่บุคคลได้ดำรงอยู่ หรือตามที่ถูกสังคมคาดหวังต่อพฤติกรรมของบุคคลที่ได้กระทำบทบาทนั้น บทบาทจะถูกกำหนดโดยบรรทัดฐานของสังคม ซึ่งแต่ละบุคคลอาจจะมีบทบาทหลายบทบาทได้ มากหรือน้อยแตกต่างกันไป โดยองค์ประกอบทั้งสิทธิ หน้าที่ของสถานภาพและตำแหน่ง และความคาดหวังของบุคคลนี้ จะเป็นตัวกำหนดแบบแผนของพฤติกรรมนั้น ทั้งนี้ พฤติกรรมการกระทำ บทบาทจะต้องเป็นที่ยอมรับของสังคมด้วย

2.1.4 ประเภทของบทบาท

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ (2545 : 37-38) ได้แยกลักษณะบทบาทเป็น 3 ประเภท คือ

1. บทบาทในอุดมคติ (Ideal Role) เป็นบทบาทที่กำหนดไว้เป็นกฎหมาย หรือตามความคาดหวังของบุคคลทั่วไปในสังคม เป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ซึ่งผู้มีสถานภาพหนึ่ง ๆ ควรกระทำแต่อาจไม่มีใครทำตามนั้นก็ได้

2. บทบาทที่บุคคลเข้าใจ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้น ๆ ที่คาดคิดด้วยตัวเองว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้ เกี่ยวข้องกับค่านิยม ทัศนคติ บุคลิกภาพ และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

3. บทบาทที่แสดงออกจริง (Actual or Enacted Role) เป็นการกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริง ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วย สถานการณ์ดังกล่าวอาจเป็นสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม เช่น การกอดกันของกลุ่มต่าง ๆ และบทบาทที่กระทำจริงอาจสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับบทบาทในอุดมคติหรือบทบาทที่บุคคลรับรู้ก็ได้

นิพนธ์ แจ่มเอี่ยม (2524 : 73) ได้กล่าวถึงบทบาท 3 ประเด็นไว้ด้วยเช่นกัน คือ

1. บทบาทที่ถูกคาดหวัง (Prescribed Role) เป็นบทบาทที่ถูกกำหนดขึ้น และเกิดจากความคาดหวังของตนเองในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น บทบาทของตนในขณะที่เป็นวิทยากร เป็นครู อาจารย์ เป็นผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น

2. บทบาทที่ได้รับรู้จากตำแหน่ง (Subjective Role) เป็นบทบาทที่ตนเองรับรู้จากตำแหน่งของคนในลักษณะที่มีการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น บทบาทของความเป็นพ่อ เป็นลูก เป็นผู้นำ เป็นผู้ตาม เป็นต้น โดยที่ตนเองเป็นผู้แสดงบทบาทนั้นต่อบุคคลอื่น

3. บทบาทที่คนในสังคมกำหนด (Enacted Role) เป็นบทบาทที่บ่งถึงพฤติกรรมที่แน่นอนของบุคคล ตามกฎที่คนในสังคมได้สร้างขึ้น เช่น บทบาททางเพศหญิงต้องทำเช่นไร ในฐานะที่เป็นแม่บ้าน บทบาทนี้จะถูกพิจารณาในแง่ของบทบาทที่ถูกกำหนดขึ้นโดยสังคมมักจะกำหนดควบคู่กับสถานภาพของผู้หนึ่งด้วย

ในการศึกษาทฤษฎีบทบาทนี้ต้องการนำมาอธิบายบทบาทของครู ที่มีต่อการป้องกันแก้ไขปัญหานักเรียนมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร ซึ่งครูต้องแสดงบทบาทจริงในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาโดยใช้ทักษะ ความรู้และความสามารถของตน และอีกบทบาทที่ครูต้องแสดง คือ บทบาทในอุดมคติ เป็นบทบาทตามความคาดหวังของบุคคลทั่วไปในสังคมที่ยกย่องให้ครูเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีที่จะสั่งสอนอบรมให้นักเรียนเป็นคนดีของสังคมต่อไป

2.1.5 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทครู

บทบาทหน้าที่ของครูตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ (2529 : 242-253) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูไว้ว่า

1. บทบาทของครู "ครู" คือ ผู้นำทางวิญญาณ ทั้งแก่บุคคล และสังคมใน 3 ประการ ดังนี้

- 1) สอนให้รู้จักความรอดที่แท้จริง คือ การดับทุกข์
- 2) สอนให้รู้จักความสุขที่แท้จริง คือ ความสุขจากการทำหน้าที่ หน้าที่นั้นแยกได้ 2 ประการ ได้แก่ ประการที่ 1 คือ การบริหารชีวิตให้เป็นสุข ประการที่ 2 คือ การใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์มากที่สุด ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น
- 3) สอนให้รู้จักหน้าที่ที่แท้จริง คือ รู้จักหน้าที่ในฐานะที่เป็นสิ่งสูงสุด รักที่จะทำหน้าที่ และมีความสุขในการทำหน้าที่

2. ครูเป็นผู้สร้างโลก บุคคลในโลกจะดี หรือเลว ก็เพราะการศึกษาและผู้ให้การศึกษา ก็คือ ครู ดังนั้น ครูจึงเป็นผู้สร้างโลกในอนาคต โดยผ่านศิษย์ โลกที่พึงประสงค์ คือ โลกของคนดี อันเปรียบได้กับ

- 1) มนุษย์โลก คือ สร้างบุคคลที่มีจิตใจสูง
- 2) พรหมโลก คือ สร้างบุคคลที่ประเสริฐรักเพื่อนมนุษย์ มีพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา
- 3) เทวโลก คือ สร้างบุคคลให้มีหิริ โอตตัปปะ

3. หน้าที่ของครู คือ สร้างความอยู่รอดของสังคม โดยการให้การศึกษาที่สมบูรณ์แก่ศิษย์ การศึกษาที่สมบูรณ์ คือ การศึกษาที่ครบองค์สาม อันได้แก่

- 1) ให้ความรู้ทางโลก หมายถึง การเรียนหนังสือ เพื่อพัฒนาสติปัญญาและการเรียนวิชาชีพ เพื่อให้สามารถอยู่รอดทางกาย
- 2) ให้ความรู้ทางธรรม เพื่อให้ใจอยู่รอด คือ รอดพ้นจากความครอบงำของกิเลสมีความเป็นมนุษย์ คือ ใจสูง ใจสว่าง และใจสงบ
- 3) ให้รู้จักทำตนให้เป็นประโยชน์ ทั้งต่อตนเองและสังคม

บทบาทหน้าที่ของครู ตามทัศนะของคณะกรรมการวางพื้นฐาน เพื่อปฏิรูปการศึกษา (2518 : 142 -144) ได้กำหนดลักษณะและบทบาทที่พึงประสงค์ของครูไว้ 13 ประการ โดยแยกออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ 1. บทบาททั่วไป 2. บทบาทต่อนักเรียน 3. บทบาทต่อสังคม รายละเอียดมีดังนี้

1. รู้การอ่าน รักการศึกษาค้นคว้า ปรับปรุงตนเองให้ทันสมัยอยู่เสมอมีความมั่นใจ และศรัทธาในอาชีพครู
2. มีความคิดเป็นตัวของตัวเอง กล้าแสดงออก เพื่อเผยแพร่ความคิดเห็น หรือความรู้ใหม่ ๆ ต่อสาธารณชน หรือเพื่อพัฒนาวิชาชีพของตนโดยบริสุทธิ์ใจ
3. ประพฤติ และวางตนอยู่ในกรอบศีลธรรมจรรยาอันเป็นปทัสถาน ที่ยอมรับกันทั่วไปในชุมชน
4. ประกอบอาชีพ เพื่อหารายได้เลี้ยงชีพพอสมควรแก่อัตภาพ มานะ บากบั่น มัธยัสถ์ อุดออม ไม่เห็นแก่ความเจริญทางวัตถุเกินกว่าคุณธรรม และจริยธรรม
5. เปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้บอก ผู้แสดงนำในทุกกรณีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนมา เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่ม สนับสนุนให้นักเรียนมีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ เป็นผู้ช่วย และผู้แนะให้นักเรียนรู้หลัก รู้จักวิธีที่จะศึกษาค้นคว้าและเลือกทางของตนเองได้ โดยไม่มีการบังคับให้เชื่อตามครู เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอย่างอิสระและมีเหตุผล
6. ฝึกนักเรียนให้มีความสามารถในการทำงานรวมกลุ่ม รู้จักวิพากษ์ วิจารณ์ อุดหนุน ต่อการถูกวิพากษ์วิจารณ์ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพกฎของสังคมในการอยู่ร่วมกัน รู้จักใช้สิทธิ และพิทักษ์สิทธิ รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม รู้แพ้รู้ชนะ เคารพเสียงส่วนมาก และรับฟังเสียงส่วนน้อย
7. สนใจศึกษารัชมชาติ และความแตกต่างในตัวของศิษย์แต่ละคน เพื่อนำมาเป็นข้อสังเกต พิจารณาในการปฏิบัติตัวต่อศิษย์ ให้ความรู้ ความสนใจ เอาใจใส่อย่างเท่าเทียมกัน เพื่อให้ได้รับความสนิทสนม และความไว้วางใจจากศิษย์ เป็นการขจัดช่องว่างระหว่างครูกับศิษย์อย่างได้ผล
8. พยายามค้นหาความสนใจ ความสามารถ และความถนัดของนักเรียนแต่ละคน เพื่อหาทางส่งเสริมแนะนำการเลือกวิชาและอาชีพแก่นักเรียนให้เหมาะสม
9. ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนฝึกฝนในคุณธรรม จริยธรรม โดยไม่หลงในวัตถุ และเห็นคุณค่าของการรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของชาติ
10. มีความรู้และความสนใจในการเกษตรพอที่จะเข้าใจ และสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเกษตรในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี โดยคำนึงว่าสังคมไทยส่วนใหญ่เป็นสังคมเกษตรกรรม
11. ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตยแก่ชุมชน โดยประพฤติตนเป็นแบบอย่าง และชักนำผู้อื่นให้ปฏิบัติตามโอกาสอันเหมาะสม

12. รักษาความยุติธรรม และกล้าหาญที่จะต่อสู้ เพื่อความเป็นธรรมของสังคมด้วยปัญญา และสติ ตามกระบวนการที่ถูกต้องเหมาะสม ตามครรลองของขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม และสิทธิแห่งกฎหมาย

13. หาโอกาสเข้ามีส่วนร่วมโดยเต็มใจในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของท้องถิ่น อุทิศตน เป็นที่ปรึกษา หรือช่วยแก้ปัญหาของท้องถิ่น โดยเฉพาะในชนบท เพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพและความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในท้องถิ่น

บทบาทและความสำคัญของครูในปัจจุบัน (ธีรศักดิ์ อัครบวร, 2544 : 20-27) แบ่งออกเป็น 4 ด้านใหญ่ ๆ คือ

1. บทบาทและความสำคัญต่อการสร้างเยาวชน สมาชิกใหม่ของสังคมยุคปัจจุบันต่างจากอดีต ระบบครอบครัวแบบเดี่ยว ทำให้พ่อแม่ต้องตั้งถิ่นฐานหาเลี้ยงชีพในเมือง ระบบอุตสาหกรรม และธุรกิจสมัยใหม่ ทำให้พ่อแม่ต้องทำงานตรงเวลาในระยะเวลาระมาณแปดชั่วโมงต่อวัน ลูกต้องถูกส่งเข้าระบบโรงเรียนโดยมีครูเป็นผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรม อบรมจริยธรรม สั่งสอนวิชาการ และช่วยชี้นำสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข องค์การสหประชาชาติจึงให้ความสำคัญในเรื่องสิทธิและการคุ้มครองสิทธิเด็ก โดยจัดทำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กขึ้นในปี พ.ศ. 2522 และในปี พ.ศ. 2532 จัดทำอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองเด็กซึ่งประเทศไทยได้ร่วมลงนาม และถือเป็นพันธกรณีที่รัฐต้องรับผิดชอบ ซึ่งบทบาทของครูในการคุ้มครองเด็กมีดังนี้

- 1) ครูจะต้องประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นที่ยิ่งของเด็ก
- 2) ครูควรเป็นทั้งนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา เมื่อเด็กเกิดปัญหาจะสามารถช่วยเหลือและแก้ไขได้
- 3) ครูจะต้องเป็นผู้ประสานระหว่างครอบครัว ชุมชนกับโรงเรียน เพื่อที่จะได้แก้ไขปัญหาก่ที่เกิดขึ้นกับเด็กได้
- 4) ครูต้องเป็นผู้เสียสละ อุทิศเวลาทั้งร่างกาย แรงใจ และสติปัญญา เพื่อช่วยเหลือเด็ก
- 5) ครูต้องทราบ และไม่เพิกเฉยต่อสิทธิเด็ก ให้การคุ้มครองสิทธิเด็กอย่างเป็นรูปธรรม

2. บทบาทและความสำคัญของครูในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ บรรดาทรัพยากรทั้งหลายของประเทศชาตินั้น ทรัพยากรมนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีค่าที่สุด และสำคัญกว่าทรัพยากรทั้งหลาย การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ก็คือ การเปลี่ยนแปลงมนุษย์ให้ดีขึ้นจากเดิม หรือเจริญขึ้นกว่าเดิมนั่นเอง

3. บทบาท และความสำคัญของครูในการรักษาชาติ กำลังทางทหาร หรือแสนยานุภาพทางอาวุธยุทโธปกรณ์นั้นเป็นเพียงความเข้มแข็งในการรุกราน หรือป้องกันโดยการเซ็นร่ำ เพื่อยึดพื้นที่เท่านั้น การรักษาประเทศและรักชาติที่แท้จริงนั้น อยู่ที่การรักษาวิถีชีวิตของมวลชนในชาติ หรือการรักษาวัฒนธรรมของชาตินั้นเอง

4. บทบาท และความสำคัญของครูในการที่จะเยียวยาสังคมในโลกที่สับสนวุ่นวายปัจจุบันนี้ มีบุคคลจำนวนมากที่ต้องเผชิญผลกระทบที่ตนไม่ได้เป็นผู้ก่อขึ้นด้วยซ้ำ เช่น เด็กพิการต่าง ๆ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ เด็กเหล่านี้เป็นผลผลิตของสังคมเช่นกัน หากไม่มีโรงเรียนการศึกษาพิเศษให้กั้อย่อมเป็นภาระแก่พ่อแม่ ผู้ปกครองเป็นอย่างยิ่ง ครูในโรงเรียนเหล่านั้นช่วยให้เด็กพิการสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ก็เป็นการช่วยสังคมอย่างมาก นอกจากนี้บรรดาผู้หลงผิดที่ต้องโทษทั้งในสถานพินิจและในเรือนจำ ปัจจุบันมีครูเข้าไปให้การศึกษาย่างทั่วถึง บุคคลเหล่านี้เมื่อพ้นโทษออกมาก็ย่อมดีกว่าไม่ได้รับการขัดเกลาเลย ครูจึงได้ชื่อเป็นผู้เยียวยาสังคมอีกด้วย

บทบาทและหน้าที่ของครูในปัจจุบัน (โกสินทร์ รังสยาพันธ์. 2530 : 42) แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้ คือ

1. บทบาทหน้าที่ต่อศิษย์ ครูจะต้องเป็นผู้อบรมสั่งสอนแนะนำและเป็นตัวแบบที่ดี ทำให้ศิษย์พัฒนาเจริญก้าวหน้าไปในทางที่พึงประสงค์
2. บทบาทหน้าที่ต่อโรงเรียน ครูจะต้องเป็นสมาชิกที่ดีของโรงเรียน เป็นผู้ร่วมงานที่ดีของบุคลากรในโรงเรียน ทำหน้าที่ในโรงเรียนให้สมบูรณ์ และเป็นกำลังสำคัญมีส่วนอย่างสำคัญที่จะทำให้โรงเรียนเจริญก้าวหน้าเป็นสถานศึกษาที่มีคุณค่า
3. บทบาทต่อตัวเอง ครูจะต้องเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นสมาชิกที่มีค่าของครอบครัวและวงศ์ตระกูล เป็นผู้ที่รักความเจริญก้าวหน้า และถึงพร้อมด้วยคุณธรรม
4. บทบาทต่อชุมชน ครูจะต้องเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เป็นประชาชนพลเมืองที่ดี มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติหน้าที่พลเมืองดี มีส่วนในการพัฒนาสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ชุมชนที่ตนอาศัย
5. บทบาทต่อวงการอาชีพ ครูจะต้องเป็นสมาชิกที่ดีของวงการครู มีส่วนสร้างสรรค์จิตใจอาชีพครูให้มีศักดิ์ศรีมีเกียรติภูมิ และช่วยยกระดับฐานะอาชีพครูให้สูงขึ้น

จากที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า บทบาทของครู คือ พฤติกรรมการปฏิบัติหน้าที่ของครู เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน ครูต้องเป็นผู้ชี้แนะ เป็นผู้ช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแนะนำนักเรียน อบรมสั่งสอนให้เด็กนักเรียนเดินไปในทิศทางที่ถูกต้องและเหมาะสม เป็นผู้คอยอบรมสั่งสอนให้ศิษย์มีความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการ แล้วยังเป็นผู้อบรมคุณธรรมและจริยธรรมให้กับ

ศิษย์ด้วย พร้อมทั้งคอยให้คำแนะนำปรึกษา คอยช่วยเหลือในยามที่ศิษย์ประสบกับปัญหา สอนหลักการประพฤติปฏิบัติในวิชาชีพ ให้ศิษย์ได้นำความรู้ความสามารถ ที่ได้เล่าเรียนมาไปพัฒนาตนเองเพื่อออกไปพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไป ตลอดจนแนวทางในการดำเนินชีวิตของศิษย์แต่ละคน ในปัจจุบันนี้ครูนับว่ายังเป็นอีกวิชาชีพหนึ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อสังคม โดยที่ครูต้องตระหนักในความเป็นครู มีจิตวิญญาณของความเป็นครูอย่างแท้จริง เป็นผู้คอยชี้นำทางปัญญา เป็นกัลยาณมิตร เพราะครูมีบทบาทสำคัญทั้งในการคุ้มครอง พัฒนา ป้องกัน และช่วยเหลือเยาวชนของชาติ ครูนับได้ว่าเป็นผู้พัฒนา เสริมสร้างทรัพยากรมนุษย์ให้กับประเทศชาติ

2.1.6 งานป้องกันแก้ไขและพัฒนาพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียนในสถานศึกษา

เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการจัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสายอาชีพ หรือสายมัธยมศึกษา ตลอดจนการศึกษาในทุกระดับชั้น ผู้บริหารสถานศึกษาในแต่ละฝ่ายซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบสถานศึกษานั้นจำเป็นต้องมีแนวทาง หรือนโยบายในการที่จะจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกที่ และเพื่อความเป็นไปเพื่อความพร้อมในทุกด้านของสถานศึกษา โดยเฉพาะในด้านความมีระเบียบวินัยของสถานศึกษา การดูแลเอาใจใส่การบริหารการศึกษา ตลอดถึงการเอาใจใส่ดูแลนักเรียนนักศึกษาในสถาบันให้มีความสงบราบรื่นและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และง่ายต่อการควบคุม ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงการมีหน้าที่ การใช้อำนาจในการบริหารในทุก ๆ ด้าน ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษาทั้งให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่ายอย่างเต็มที่ โดยกรมอาชีวศึกษาได้จัดประชุมสัมมนาเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขและพัฒนาพฤติกรรมนักเรียน (เอกสารประชุมสัมมนา, 2537 : 58-60 ; อ้างถึงใน วิรัตน์ ประยูรเต็ม, 2545 : 30-32) พอสรุปได้ คือ

1. ผู้บริหารสถานศึกษา หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องเข้าใจการพัฒนาพฤติกรรมของเด็กว่าต้องการเสริมแรงทุกระดับ และต้องการความเข้าใจที่ตรงกัน มิฉะนั้น เด็กจะสับสน ผู้บริหารทุกระดับเฉพาะอย่างยิ่งในสถานศึกษาจะต้องอุทิศเวลาใกล้ชิด หาโอกาสพบปะ ติดต่อกับเด็กโดยตรง (Direct Approach) ให้ทั่วถึงและสม่ำเสมอ ใช้เวลาส่วนใหญ่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษา พยายามลดภาระด้านอื่นนอกจากสถานศึกษาให้น้อยลง ข้อสำคัญ ความคิดเห็นเรื่องอื่นไม่ตรงกันบ้างไม่เป็นปัญหา แต่เรื่องแนวทางแก้ไข และพัฒนาพฤติกรรมเด็กจำเป็นจะต้องเห็นตรงกัน มิฉะนั้นจะเกิดปัญหามาก

2. ในการปกครองดูแลเด็ก เป็นหน้าที่ของคณะ /แผนกวิชา และอาจารย์ในแผนกที่จะดูแลเด็กเดือน ให้รางวัล ลงโทษเด็กของตน งานปกครองของวิทยาลัยเป็นเพียงเจ้าของเรื่องให้ความสะดวกเร่งรัดติดตามเท่านั้น เพราะจะปกครองเด็กได้ต้องเสริมสร้างบารมีของครู ซึ่งได้แก่ความรู้ดี ซื่อสัตย์สุจริต อุทิศเวลาให้เด็กจริง ๆ ใช้เทคโนโลยีและความทางการศึกษาช่วยให้เด็กมีความสุขกับการเรียน ตระหนักชัดในขอบข่ายหน้าที่ทั้ง 3 ด้าน (ความรู้ ทักษะ และเจตคติ) ของตนทำตัวเป็นตัวอย่างอ้างอิงได้ และทำให้เด็กเห็นผลจากพฤติกรรมที่แตกต่างของตนชัดเจน ด้วยความเป็นธรรมชาติไม่มียกเว้น เป็นต้น

3. ผู้บริหารควรจะเข้าใจถึงการจัดกิจกรรมเพื่อเด็กว่า แต่ละกิจกรรมต้องเสียเวลา เสียเงินไม่มากก็น้อยทั้งสิ้น และเป็นเครื่องชี้ว่ากิจกรรมเหล่านั้นเกิดผลต่อเด็กส่วนใหญ่จริง ซึ่งกิจกรรมที่จัดขึ้นชั่วคราวมีผล คือ เด็กในด้านอื่น แต่ไม่สามารถช่วยพัฒนาลักษณะนิสัยได้ การจะพัฒนาลักษณะนิสัยจะต้องเกิดจากการทำซ้ำโดยรวม (Integrate) เรื่องนี้ลงไปในกระบวนการเรียนการสอน และการใช้ชีวิตอยู่ในวิทยาลัยเป็นปกติ ตั้งแต่เข้าจรดเย็นอย่างสม่ำเสมอเป็นนิจ

4. ผู้บริหารต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งการอบรมสั่งสอน การช่วยเหลือ การให้รางวัล และการลงโทษ การเมตตาต่อเด็ก โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลจะเกิดผลเสียมากกว่าผลดี แสดงความเมตตาเด็กด้วยการเอาใจใส่ แนะนำ อบรมดูแลไม่ปล่อยปละละเลยแม้แต่เรื่องเล็กน้อย จัดให้เขาอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีที่สุดสถานศึกษา

5. ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องให้ความสำคัญที่ใดที่เด็กใช้ชีวิตอยู่บ้าน เช่น โรงฝึกงาน ห้องปฏิบัติการ ห้องเรียน ห้องสมุด โรงอาหาร โดยจะต้องเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษอย่างสม่ำเสมอโดยเชื่อในอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อมนุษย์ และให้ถือว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ในสถานศึกษาเป็นเครื่องมือทางการศึกษา (Educational Tools) ไม่ใช่เป็นเพียงสิ่งของเครื่องใช้ หรือต้นไม้ใบหญ้าธรรมดาเท่านั้น

6. ควรใช้การสังเกตที่ตัวเด็ก พฤติกรรมเด็ก สิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก ขณะที่ใช้ชีวิตอยู่ในสถานศึกษาเป็นเครื่องมือประเมินผลที่สำคัญ โดยยึดหลักว่าเด็กมีปัญหาด้วยตัวเขาก็รู้แล้ว แก้ไขทันทีที่เห็นปัญหาโดยไม่มีการผลัด หรือยกเว้นใด ๆ และเชื่อว่าปัญหาพฤติกรรมของนักเรียน นักศึกษาจะมีจุดเปลี่ยน (Transition Period) หากปล่อยให้ถึงหรือเลยจุดเปลี่ยนไปแล้วจะแก้ไขยากมาก ซึ่งหากมีการลงโทษและให้รางวัลเด็ก จำเป็นต้องทำอย่างรวดเร็ว แม้จะต้องหยุดงานอื่นไว้ก่อนก็จำเป็นต้องทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงโทษต้องเร็วเป็นพิเศษ

7. ต้องมีการว่ากล่าวตักเตือนและลงโทษ ตามข้อตกลงทันทีที่พบว่าบกพร่อง โดยถือว่าเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องกระทำเป็นปกติวิสัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษาในระดับสูง มิฉะนั้นนักเรียนนักศึกษาจะไม่รู้จักปรับตัว ขาดน้ำใจ และไม่รู้จักคิดในการสร้างสรรค์ ข้อสำคัญเมื่อไปทำงานจริงจะรับการว่ากล่าวตักเตือนไม่ได้ ทำให้เกิดปัญหากับองค์กรนั้น ๆ โดยไม่สมควร

นอกจากนั้น ในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาพฤติกรรมนักเรียน กองสารวัตรนักเรียน ซึ่งดูแลพฤติกรรมนักเรียนนักศึกษาทั่วประเทศ ได้กล่าวถึงการปฏิบัติงานเพื่อการป้องกัน แก้ไขฟื้นฟู และพัฒนาเด็กที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมกับวัยไว้เช่นกัน (กองสารวัตรนักเรียน. 2533 : 2-4 ; อ้างถึงใน วิรัตน์ ประยูรเต็ม. 2545 : 32-33) โดยมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. การป้องกันปัญหา ต้องดำเนินการติดต่อประสานงานกับสถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยในการแข่งขันกีฬา นิเทศในสถานศึกษาเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 132 กฎระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ และลักษณะแนวทางของความประพฤติให้เหมาะสมกับสภาพและวัย จัดอบรมสัมมนาครู-อาจารย์ และสารวัตรนักเรียนที่ได้รับการแต่งตั้ง เพื่อกำหนดแนวทางในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาลักษณะความประพฤติที่ไม่เหมาะสมของนักเรียนนักศึกษา และนอกจากนี้ยังมีการประชาสัมพันธ์งานสารวัตรนักเรียนในหมู่นักเรียนนักศึกษา ครู-อาจารย์ และผู้ปกครอง ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องได้มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานของกองสารวัตรนักเรียนได้ดียิ่งขึ้นในทางสื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น วิทยุ หนังสือพิมพ์

2. การคุ้มครอง และการแก้ไข โดยการจัดสายตรวจออกคุ้มครองดูแลความประพฤติของนักเรียนนักศึกษา เพื่อสอดส่องดูแลนักเรียนนักศึกษา มีการจัดเจ้าหน้าที่แนะนำโดยเฉพาะเพื่อให้คำแนะนำ ปรีกษาแนะแนวทางลักษณะความประพฤติ ให้เป็นไปตามกฎระเบียบของกระทรวง เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพและวัยของนักเรียน นักศึกษา ในบางรายที่มีปัญหาหรือมีความสลับซับซ้อน จะมีเจ้าหน้าที่ออกติดตาม ช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหาดัง ๆ เป็นรายกรณี ทั้งที่บ้านและทางสถานศึกษา ทั้งนี้ เพื่อช่วยให้นักเรียนนักศึกษา สามารถปรับตัว และประพฤติตนให้เหมาะสมกับสภาพและวัยต่อไป

3. การฟื้นฟู และพัฒนา เพื่อสนับสนุน ส่งเสริมพัฒนา และฟื้นฟู สมรรถภาพ ทั้งทางด้านร่างกายทางด้านจิตใจของนักเรียนที่โชคร้ายในทางที่ผิด หรือประพฤติตนที่ไม่เหมาะสมออกมาในรูปของโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการส่งเสริมสมรรถภาพนักเรียนนักศึกษา ภายหลังดำเนินการแก้ไขแล้วโครงการอบรมอาสาสมัครต่อต้านยาเสพติดให้โทษในสถานศึกษา และโครงการพัฒนาฟื้นฟูสร้างสรรค์ความประพฤติของเยาวชนไทย โดยมุ่งในด้านความรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม และ

นันทนาการ ทั้งนี้ เพื่อให้นักเรียนนักศึกษาได้เกิดการเรียนรู้ในการปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข รวมทั้งมีแนวทางในการประพฤตินให้เหมาะสมกับสภาพและวัย นอกจากนี้ยังมีการศึกษาข้อมูลวิเคราะห์วิจัย เพื่อหาสาเหตุของการประพฤตินที่ไม่เหมาะสม จัดทำเอกสารทางวิชาการ หลักสูตรการนิเทศในสถานศึกษา และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ งานสารวัตตนักเรียนให้เป็นที่รู้จักและเข้าใจมากยิ่งขึ้น

จากแนวทางการปฏิบัติดังกล่าว การป้องกัน แก้ไข และพัฒนาพฤติกรรมนักเรียนในสถานศึกษาจะได้ผลดีและมีประสิทธิภาพ ควรหาแนวทางการป้องกัน แก้ไข และพัฒนาพฤติกรรมนักเรียนภายในสถานศึกษา โดยที่ต้งมมีการป้องกันที่หลากหลายไม่ให้เกิดปัญหา ช่วยให้คำปรึกษาแก้ไขปัญหานั้นแนวทางลักษณะความประพฤติให้ถูกต้อง และต้องพยายามส่งเสริมสนับสนุนสมรรถภาพทั้งทางกาย และจิตใจของนักเรียนภายในสถานศึกษา โดยอาศัยการจัดกิจกรรมภายหลังการแก้ไขปัญหาแล้ว เพื่อที่จะเป็นการแก้ปัญหาที่สมบูรณ์แบบอย่างเป็นขั้นเป็นตอน

นอกจากนั้นรายงานการประชุมของคณะกรรมการจัดทำแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหาลูกเด็กและเยาวชนที่มีว่สุม และประพฤตินไม่เหมาะสม ครั้งที่ 1/2543 ที่จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ ก็ได้มีการวางมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาลูกเด็กและเยาวชนมีว่สุมและประพฤตินไม่เหมาะสมไว้ พอสรุปได้ คือ

1. การดำเนินงาน โดยการใช้กฎหมายบังคับควบคุมอย่างจริงจัง และให้เหมาะสมกับสภาพการณ์กับปัญหาที่เกิดขึ้น
2. จะต้องแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน และปรับปรุงบทบาทของเจ้าหน้าที่สารวัตตนักเรียน ให้ทำงานอย่างกว้างขวาง เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ได้สะดวกตามอำนาจกฎหมายด้วย
3. ให้สถาบันการศึกษาต้องมีการประสานความร่วมมือกับภาครัฐ และเอกชนตลอดถึงหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน เพื่อจัดให้มีกิจกรรมและนันทนาการแก่เด็กเยาวชน เพื่อป้องกันแก้ไขพัฒนาเด็กและเยาวชนมิให้เกิดปัญหาได้
4. การให้มีกิจกรรมรณรงค์ด้านเกี่ยวกับปัญหาลูกเด็กและเยาวชนในระดับต่าง ๆ ให้มากขึ้น ตลอดถึงการสร้างค่านิยมที่ถูกต้องดีงามให้แก่เด็ก และเยาวชนผู้อยู่ในวัยดังกล่าว รวมทั้งการให้ความรู้ ความเข้าใจ แก่สถานประกอบการ หรือผู้เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนที่เป็นแหล่งมีว่สุม ให้เด็กและเยาวชนหนีเรียนมาร่วมกลุ่มกันได้ตามกฎหมาย เพื่อป้องกันแก้ไขปัญหาลูกเด็กและเยาวชนต่อไป

5. ให้มีการสนับสนุน และความร่วมมือประสานงานแก่องค์กรที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเด็ก และเยาวชนในระดับต่าง ๆ ให้มากขึ้น โดยให้มีบทบาทในการกำหนดแผนงานประสานการปฏิบัติ ในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดถึงการติดตามประเมินผล ในการดำเนินงานในมีส่วนร่วมเพื่อหาแนวทาง ป้องกันแก้ไขและการพัฒนาพฤติกรรมเด็กที่มีปัญหาด้วย

2.1.7 แนวทางการรักษาวินัย และการควบคุมความประพฤติของนักเรียน

จากมาตรการที่กล่าวมานั้น ก็เป็นวิธีทางที่ช่วยในการป้องกัน แก้ไขปัญหา และการพัฒนาพฤติกรรมเด็กที่มีปัญหาในองค์กรที่เกี่ยวข้อง แต่มีใช้หมายความว่า จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้เสมอ เพราะการที่เด็กต้องเข้าสู่สถานศึกษา หรือสถาบันการศึกษา อันเป็นที่รวมกันมากมาย ของนักเรียนเป็นสิ่งที่แปลกสำหรับนักเรียนนักศึกษาที่มาจากหลายสถานที่ แต่ละคนมีพื้นฐาน ต่างกัน ซึ่งหน้าที่ของสถาบันต้องคอยดูแลความประพฤติของนักเรียน เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่าง สงบสุข ปัจจุบันในการที่จะให้นักเรียนในสถานศึกษาอยู่ในระเบียบวินัย สถาบันการศึกษาต้อง สอนการรู้จักปกครองตนเอง กระทำตามกฎระเบียบ ด้วยความสมัครใจมิใช่การขู่บังคับ

ผู้บริหารสถานศึกษาที่รับผิดชอบในการออกกฎระเบียบวินัยในสถาบันนั้นและครู-อาจารย์ ผู้ที่เกี่ยวข้อง จะต้องเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบวินัยที่จะนำมาใช้ในสถานศึกษาด้วยว่ามีลักษณะหลาย อย่าง (พิชัย เสงี่ยมจิตต์. 2542 : 71-72 ; อ้างถึงใน วิรัตน์ ประยูรเต็ม. 2545 : 34-35) ดังต่อไปนี้

1. วินัยที่ให้นักเรียนส่วนใหญ่สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเอง
2. การเชื่อฟัง หรือปฏิบัติตามกฎระเบียบ ขึ้นอยู่กับความเข้าใจเหตุผลมากกว่าการ ยอมรับ โดยการถูกบังคับที่ปราศจากเหตุผล
3. กิจกรรมหรือประเพณีของสถาบันหรือในชั้นเรียนที่จัดขึ้น ควรเสริมสร้าง และเปิด โอกาสให้นักเรียนได้พัฒนาพฤติกรรมที่ตนปรารถนา แต่ต้องอยู่ในขอบเขต และเสรีภาพที่สังคม ยอมรับ
4. วินัยที่เกิดขึ้นกับนักเรียนนั้นควรต้องคำนึงถึงวินัยส่วนบุคคล และวินัยของกลุ่มด้วย
5. การประพฤติปฏิบัติของนักเรียนบางครั้งก่อให้เกิดปัญหาทางวินัย การปรับปรุงแก้ไข ต้องกระทำด้วยความรอบคอบระมัดระวังโดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิหลังของนักเรียน
6. การใช้อำนาจหรือการสั่งการ เพื่อการปฏิบัติที่จำเป็นบางอย่างควรขอด้วยเหตุผล ความเสมอภาค คุณธรรม ยุติธรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนบุคคล

7. วินัยในสถานศึกษา มิได้เกี่ยวข้องกับเฉพาะบรรยากาศ และตัวแปรภายในสถาบันเท่านั้น สิ่งแวดล้อมภายนอก และสถาบันเป็นส่วนสำคัญที่สถาบันจะต้องพิจารณาและประสานงาน

การสร้าง และรักษาวินัยในสถาบันการศึกษาอย่างหนึ่ง ก็คือ บรรยากาศในสถานศึกษาก็เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนา หรือรักษาระเบียบวินัยให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ในการที่จะเลือกใช้ว่าควรจะใช้วินัยประเภทใด หรืออย่างไรก็ต้องคำนึงถึงสภาพ และเหตุการณ์นั้น ๆ ด้วย นอกจากนี้ระเบียบวินัยเป็นเครื่องมือสำหรับครู อาจารย์ หรือสถานศึกษา ในการควบคุมความประพฤติของนักเรียน นักศึกษา การกำหนดระเบียบจึงต้องคำนึงถึงหลักที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ด้วย

ฉะนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา และครู-อาจารย์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เมื่อจำเป็นต้องดำเนินการ เพื่อให้มีระเบียบวินัยในสถานศึกษาเพื่อควบคุมเด็กนักเรียน นักศึกษาที่มีพฤติกรรมเป็นปัญหาแล้ว การพัฒนาวินัยของนักเรียนนักศึกษาก็เป็นสิ่งสำคัญในการควบคุมให้นักเรียนอยู่ในระเบียบ และปฏิบัติตามกฎ และมีพฤติกรรมที่ดีขึ้นตามต้องการ จากที่วินัยเป็นเรื่องของจิตใจ จึงเป็นสิ่งที่ยากในการที่จะปลูกฝังและพัฒนาให้เกิดขึ้น ซึ่งหากจะให้มันต้องวางแนวทางที่เป็นระบบ และดำเนินการต่อเนื่องตลอดเวลา พร้อมทั้งใช้กลวิธีหลายรูปแบบประกอบกัน เพื่อเป็นการพัฒนาวินัยของนักเรียนในสถานศึกษาด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว

การป้องกัน คือ พฤติกรรมที่ครูได้พัฒนาคุณลักษณะ หรือแนวทางการสกัดกั้นไว้ เพื่อต้านทานปัญหาหรือคุ้มครองความประพฤติของนักเรียน เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับนักเรียนตามมา ครูได้ร่วมคิด/ กำหนดนโยบาย ร่วมวางแผนงาน ร่วมจัดกิจกรรม ร่วมให้ความรู้เรื่องเพศศึกษา ร่วมสอนเกี่ยวกับจริยธรรมทางเพศ ร่วมสอนในการเลือกรับสื่อ

การแก้ไข คือ พฤติกรรมที่ครูได้ช่วยเหลือ ปรับปรุง การบำบัด แนะนำ หรือวิธีการใด ๆ ต่อนักเรียน เพื่อบรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียน เป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำแนวทาง ส่งเสริมจริยธรรม ปฏิบัติการให้ความช่วยเหลือ และประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้น การป้องกันแก้ไขปัญหานักเรียนมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ อีกปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบัน ที่ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น จึงต้องอาศัยบทบาทของครูในการที่จะเป็นผู้ที่คอยชี้แนะให้คำปรึกษา ผู้ช่วยเหลือ ผู้ประสานงาน ตลอดจนมีส่วนร่วม กับครอบครัว โรงเรียน ชุมชน สังคม เพื่อวางแนวทางในการกำหนดนโยบาย วางแผน การบริหาร

จัดการ ตลอดจนพัฒนาเพื่อนำไปสู่การป้องกันและแก้ไขปัญหาให้นักเรียนมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร

2.2 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความทันสมัย

คำว่า ความทันสมัย (Modernization) มักใช้กันในความหมายที่เป็นการเปลี่ยนแปลงจากสภาพสังคมประเพณี ไปสู่สังคมสมัยใหม่ที่มีลักษณะตามอย่างสังคมที่พัฒนาแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมตะวันตก ทฤษฎีความทันสมัยมีพื้นฐานมาจากความคิดที่ว่า สังคมทั้งหลายย่อมพัฒนาจากสภาพล้าหลังไปสู่สภาพที่ก้าวหน้า ความทันสมัยจึงมีความหมายเท่ากับความเป็นตะวันตกนั่นเอง

ความทันสมัยเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงในส่วนต่าง ๆ ของสังคม คือ ระบบเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา ธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนความเชื่อของคนในสังคม แต่จุดสนใจเรื่องความทันสมัย ก็คือ การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยี ลักษณะสำคัญของสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัย ได้แก่

1. มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคนิควิธีการต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตจากแบบง่าย ๆ ที่เคยมีมาตามแบบประเพณีเดิม ไปสู่วิถีชีวิตที่อาศัยความรู้และเทคโนโลยีที่เป็นวิทยาศาสตร์
2. การผลิตทางการเกษตรกรรมเปลี่ยนจากผลิตเพื่อกินเองในที่ดินแปลงเล็ก เป็นการผลิตเพื่อขาย โดยทำเป็นไร่นาขนาดใหญ่ ชาวไร่นาที่เคยทำสิ่งของเครื่องใช้ด้วยตนเองก็หันมาซื้อเอาจากตลาดและมีการจ้างงานทำไร่นาแทนที่จะใช้เฉพาะแรงงานในครอบครัว
3. ในการผลิตอุตสาหกรรม มีการเปลี่ยนแปลงการใช้แรงงาน มาเป็นการใช้เครื่องจักรกลมากขึ้น
4. คนหันมาใช้ชีวิตอยู่ในเมืองมากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบท ที่คนส่วนใหญ่อยู่ในไร่นาและหมู่บ้านเป็นสังคมเมือง

นอกจากมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ และการขยายตัวของเมืองแล้ว สังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยมักมีการเปลี่ยนแปลงด้านอื่น ๆ เกิดขึ้นด้วย เช่น มีการขยายตัวทางการศึกษา การสื่อสารมวลชน การคมนาคม มีการเปลี่ยนแปลงในระบบการเมืองและการบริหารราชการ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงด้านความเชื่อค่านิยมของคน

ปกรณัม ปรียากร (อ้างถึงใน อุทัย เลานหวิเชียร, 2535 : 31) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของภาวะทันสมัย ได้แก่

1. มีการสร้างโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ทันสมัย มีโครงสร้างขั้นพื้นฐานทางการผลิตแบบสังคมอุตสาหกรรม (Industrialization)
2. มีการขยายตัวของชุมชนเมือง (Urbanization)
3. จัดระเบียบทางสังคม การเมือง โดยการสร้างระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย
4. ปลุกฝังและพัฒนาคนในการใช้แบบความคิด แบบสมเหตุสมผลมาเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินใจคุณค่า ปทัสถานและทัศนคติ ตลอดจนเป้าหมายของสังคม กิจกรรมทางสังคมของบุคคลแต่ละคน การจัดรูปองค์กรของสถาบันต่าง ๆ เป็นไปตามกฎเกณฑ์การทำงาน ตามวิธีดำเนินงานขนาดใหญ่ (คือ มีระเบียบ กฎเกณฑ์ ที่เชื่อต่อการดำเนินงานให้ลุล่วงโดยง่าย ตรงไปตรงมา ไม่มีคอรัปชั่น หลีกเลียง ฯลฯ)
5. สร้างบุคลิกภาพของสมาชิกในสังคมให้เป็นคนทันสมัย มีความรับผิดชอบมีค่านิยมที่ดีในการทำงานร่วมกับคนอื่น ฯลฯ

แมคเคลแลนด์ (McClelland, 1967 : 74-85 ; อ้างถึงใน ธิดารัตน์ เทียนไชย, 2546 : 16) นักเศรษฐศาสตร์และนักจิตวิทยา กล่าวว่า คุณภาพของคนที่ทันสมัยขึ้นอยู่กับความรู้สึกพึ่งตัวเอง และมีความตั้งใจทำสิ่งต่าง ๆ ให้บรรลุความสำเร็จ ปัจจัยที่จะทำให้ความทันสมัยของบุคคลหรือของกลุ่มมีมากหรือน้อยนั้น ขึ้นอยู่กับการมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์อยู่ในระดับสูงหรือต่ำ กล่าวคือ ถ้าบุคคลมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงก็จะเป็นคนทันสมัยมาก และเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) ที่ดีด้วย ในทางตรงกันข้าม ถ้าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ ก็จะเป็นคนที่ทันสมัยน้อย และมีลักษณะเป็นผู้ประกอบการต่ำ ซึ่งเป็นการมองลักษณะทางจิตใจ

ไรเจอร์ (Rogers, 1968 : 27-29 ; อ้างถึงใน ธิดารัตน์ เทียนไชย, 2546 : 16) ได้ให้นิยามคำว่า "Modernization" หรือการทำให้ทันสมัยว่า หมายถึง กระบวนการที่บุคคลเปลี่ยนจากการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิม (Traditional) มาเป็นแบบที่สลับซับซ้อนมากขึ้น มีเทคนิควิทยาการที่ก้าวหน้า และเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตอย่างรวดเร็ว

โคดัก (Chodak ; อ้างถึงใน ธิดารัตน์ เทียนไชย, 2546 : 16) ได้จำแนกการทำให้ทันสมัยออกเป็น 3 ประเภท คือ การทำให้ทันสมัยทางอุตสาหกรรม การทำให้ทันสมัยโดยการผสมผสานทางวัฒนธรรม และการทำให้ทันสมัยโดยการปรับปรุงสาธารณูปการต่าง ๆ

อับบราฮัม (Abrabam, 1979 : 5-10 ; อ้างถึงใน ธิดารัตน์ เทียนไชย, 2546 : 16) แบ่งการทำให้ทันสมัยเป็น 2 ประเภท คือ การทำให้ทันสมัยทางสังคม การทำให้ทันสมัยทางเศรษฐกิจ หมายถึง การยกระดับการครองชีพ และมาตรฐานชีวิตให้สูงขึ้น โดยมีการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีต่าง ๆ มีการส่งเสริมการลงทุน และมีการจัดระเบียบแบบประชาธิปไตย ส่วนการทำให้เกิดความ

ทันสมัยทางสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงลักษณะ แบบแผน สถานภาพ และบทบาทต่าง ๆ ในสถาบันสังคมเสียใหม่อย่างมีแบบแผน และการทำให้ทันสมัยนั้น จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้าง ทัศนคติ กระบวนการ และการเปลี่ยนแปลงในด้านใดด้านหนึ่งนี้ จะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในอีกสองด้านที่เหลือโดยอัตโนมัติอีกด้วย

คาล (Kahl, 1968 : 18-22 ; อ้างถึงใน ธิดารัตน์ เทียนไชย, 2546 : 16) ได้สรุปลักษณะทั่ว ๆ ไป เพื่อเปรียบเทียบลักษณะสังคมดั้งเดิมและสังคมแบบทันสมัย ไว้ดังนี้ คือ

1. การแบ่งงานกันทำ สังคมแบบดั้งเดิม จะมีผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากกว่าร้อยละ 70-80 นอกจากนี้จะเป็นผู้ที่ทำงานอื่น ๆ เช่น ช่างฝีมือ นักกฎหมาย ฯลฯ ส่วนในสังคมสมัยใหม่จะมีผู้ทำงานเกษตรกรรมเพียงร้อยละ 10 เท่านั้น นอกนั้นจะเป็นงานรับจ้าง ทำงานอุตสาหกรรม ฯลฯ
2. การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย โดยเฉพาะในเรื่องของการผลิต ในสังคมสมัยใหม่จะนิยมใช้วิธีการผลิตแบบใหม่ มีการค้นคว้าวิจัย ส่วนสังคมแบบดั้งเดิม จะใช้วิธีการผลิตแบบดั้งเดิมสืบต่อกันมา
3. ระดับการกลายเป็นเมืองที่เมื่อเกิดการแพร่กระจาย และเกิดการยอมรับเอานวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการเกษตรกรรม จะทำให้การใช้ที่ดินกับการใช้แรงงานคนน้อยลงไป สังคมส่วนใหญ่จะเริ่มกลายเป็นเมือง
4. เศรษฐกิจ สังคมแบบดั้งเดิม มีการผลิตระดับพอเลี้ยงตนเองได้เท่านั้น ส่วนในสังคมสมัยใหม่มีพื้นฐาน เศรษฐกิจระดับชาติ มีรายได้ต่อหัว และมีการบริโภคสูง
5. การแบ่งช่วงชั้นทางสังคม สังคมแบบดั้งเดิม มีการแบ่งชั้นทางสังคมระหว่างเจ้าของที่ดินกับผู้เช่าที่ดินซึ่งแตกต่างกันมาก ส่วนในสังคมสมัยใหม่การแบ่งช่วงชั้นทางสังคม ขึ้นอยู่กับการแบ่งงานกันทำ มีการกระจายรายได้ และมีอัตราเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น
6. การศึกษา และการสื่อสาร ในสังคมแบบดั้งเดิม คนส่วนใหญ่จะมีการศึกษาค่ำ ส่วนในสังคมสมัยใหม่คนจะรู้หนังสือ และได้รับการศึกษาดีขึ้น ระบบสื่อสารมวลชนเป็นสื่อกลางที่จะให้ข่าวสาร และการศึกษาแก่ประชาชน
7. ระบบค่านิยม ซึ่งแบ่งออกเป็น 14 ประเภท เพื่อใช้เป็นเครื่องวัดว่าบุคคลมีค่านิยมสมัยใหม่เพียงใดดังนี้ คือ

- 1) การตื่นตัวต่อการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Activism) เป็นค่านิยมที่ตรงกันข้ามกับค่านิยมแบบเก่า ได้แก่ เชื่อถือโชคชะตา หรือชะตากรรม ซึ่งมักปรากฏอยู่ในสังคมแบบ

ดั้งเดิม ทั้งนี้ เพราะโครงสร้างของสังคมชนบท ทำให้คนในสังคมนั้นมีประสบการณ์ที่ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ทำให้เชื่อถือในโชคชะตา

2) การจัดช่วงชั้นของโอกาสก้าวหน้าในชีวิต (Stratification of life chances) ในสังคมสมัยใหม่ คนทุกคนมีโอกาสก้าวหน้าเท่าเทียมกัน โดยพิจารณาบุคคลจากความสามารถที่เขาประสบผลสำเร็จในการทำงานมากกว่าจะพิจารณาจากพื้นฐานเดิม

3) การจัดช่วงชั้นของชุมชน (Community Stratification) ในสังคมแบบดั้งเดิมชุมชนจะถูกปกครองด้วยผู้นำเพียงไม่กี่คน ส่วนสังคมสมัยใหม่นั้น บุคคลจะยอมรับว่า ทุกคนมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นต่อการปกครองได้

4) อาชีพเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด (Occupation Primacy) ในสังคมสมัยใหม่ทุกคนจะมีค่านิยมที่จะประสบความสำเร็จในอาชีพการงาน

5) ความผูกพันกับเครือญาติ (Integration with Relatives) บุคคลในสังคมสมัยใหม่พร้อมที่จะแยกออกจากกลุ่มเครือญาติ เพื่อไปแสวงหาความก้าวหน้าในชีวิตมากกว่า จะอยู่กับบิดา มารดา ญาติพี่น้อง เหมือนกับบุคคลในสังคมสมัยเก่า ที่มีความผูกพันกับญาติพี่น้องมากกว่า

6) ปัจเจกชนนิยม (Individualism) บุคคลที่ทันสมัย จะมีความสามารถในการคาดคะเนและกระทำการต่าง ๆ ได้ เนื่องจากมีความเชื่อมั่นในตนเองต่างจากบุคคลในสังคมดั้งเดิม ซึ่งจะต้องห่วงและเกรงใจบุคคลอื่น ๆ ว่าจะไม่เห็นด้วยกับการตัดสินใจของตน

7) ความเชื่อในบุคคลอื่น (Trust) บุคคลในสังคมสมัยใหม่จะเต็มใจติดต่อกับคนอื่น ๆ รวมทั้งคนที่ไม่รู้จักมากกว่าคนในสังคมดั้งเดิมที่จะเชื่อถือแค่เครือญาติเท่านั้น

8) การรับสื่อมวลชน (Participation in Mass Media) คนสมัยใหม่จะสนใจข่าวสารต่าง ๆ ที่เผยแพร่ทางสื่อมวลชนมากกว่าคนในสังคมดั้งเดิม

9) องค์กรขนาดใหญ่ (Big Companies) คนสมัยใหม่นิยมการจัดองค์กรอย่างมีระเบียบมีการวางเครือข่ายงานอย่างเป็นระบบ และเน้นที่การปรับปรุงการทำงานขององค์กรให้ดีขึ้น

10) การทำงาน (Manual Work) คนที่ทันสมัยจะไม่รังเกียจการทำงานด้วยการใช้แรงและจะพยายามปรับปรุงการทำงาน ด้วยการใช้เครื่องมือที่ทันสมัยเข้าช่วย

11) ความชอบชีวิตในเขตเมือง (Preference of Urban Life) คนที่ทันสมัยจะชอบใช้ชีวิตอยู่ในเมืองหลวง เพราะเป็นแหล่งที่รวมเอาความเจริญด้านต่าง ๆ ไว้ และทำให้ได้พบปะกับผู้คนมากมาย

12) ครอบครัวที่ทันสมัย (Family Modernism) บุคคลทันสมัยที่จะไม่นิยมมีครอบครัวขนาดใหญ่ คนจะรู้จักการคุมกำเนิด และรู้จักบทบาทของครอบครัว รวมทั้งคำนึงถึงบทบาทของสตรีด้วย

13) ความเคร่งศาสนา (Religiosity) คนในสังคมสมัยใหม่จะนับถือศาสนาอย่างมีเหตุผลมากขึ้น

14) การกล้าเสี่ยง (Risk Taking) บุคคลสมัยใหม่จะมีความกล้าเสี่ยงในการลงทุนการทำงาน และสามารถแก้ไขปัญหาการงานด้วยความสามารถของตนเอง

จำนงค์ ขติวัฒน์สิทธิ์ (2523 : 33-36 ; อ้างถึงใน ธิดารัตน์ เทียนไชย. 2546 : 18-20) ได้สรุปความทันสมัยไว้ว่า

1. กระบวนการความทันสมัย ไม่ใช่จะศึกษาจากแง่เดียว หรือใช้ดัชนีอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นเครื่องวัด เช่น เราไม่อาจกล่าวได้ว่าการที่บุคคลมีมาตรฐานการครองชีพสูงขึ้นนั้น หมายถึงว่าบุคคลนั้นเป็นผู้ทันสมัยเหมือนอย่างที Rogers ตั้งข้อสังเกตว่า กระบวนการทันสมัยนี้รวมเอาการปะทะสังสรรค์ของปัจจัยหลายอย่าง เพราะพฤติกรรมของมนุษย์นั้นสามารถจะวัดได้มากกว่าหนึ่งลักษณะ

2. ความทันสมัย บ่อยทีเดียวที่เชื่อกันว่า เหมือนกับกระบวนการที่เป็นอยู่ในตะวันตก (Westernization, Europeanization หรือ Americanization) เพราะคิดกันว่าความทันสมัยมีกำเนิดมาจากตะวันตก ยุโรปหรืออเมริกา และทัศนะดังกล่าวแพร่สะพัดไปกว้างขวางมากในหมู่ประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งพยายามเลียนแบบกระบวนการพัฒนาประเทศ เหมือนอย่างประเทศตะวันตก แต่โดยที่จริงแล้วความทันสมัยนั้นไม่ได้หมายถึง การปฏิบัติตามแบบยุโรปหรืออเมริกา หากเป็นการส่งเสริมชีวิตแบบเก่าและแบบใหม่ให้เข้าด้วยกัน เพราะสิ่งใหม่ ๆ ไม่จำเป็นต้องมาจากตะวันตกหรือยุโรป และการปรับปรุงรับเอาวัฒนธรรมจากประเทศพัฒนาแล้ว ไม่จำเป็นต้องให้ประเทศที่รับเอารับรองตามแบบของประเทศแหล่งที่ให้วัฒนธรรม เพราะในส่วนใหญ่จะต้องมีการดัดแปลงแก้ไขให้เหมาะสมกับสภาพของประเทศที่รับเอาก่อน ดังนั้น ความทันสมัยในความหมายนี้ จึงไม่จำเป็นต้องนิยามตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเท่านั้น สามารถจะหมายถึงการเรียนรู้วิธีดัดแปลงให้เข้ากับสภาพแวดล้อมด้วย

3. ความทันสมัย บ่อยทีเดียวที่เชื่อกันว่า ทุกลักษณะของความทันสมัยเป็นสิ่งที่ดี ซึ่งการตัดสินใจเกี่ยวกับค่านิยมนี้เป็นการพูดง่ายเกินไป โดยที่ไม่ใช่ลักษณะทุกอย่างของความทันสมัยเป็นสิ่งดี เพราะความทันสมัยนำเอาการเปลี่ยนแปลง ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดไม่เพียงแต่ผลดีเท่านั้น แต่ยังนำเอาความขัดแย้ง ความเจ็บปวด และสิ่งที่ไร้ประโยชน์อย่างอื่นมาด้วยอีกมาก และเรา

อาจจะศึกษาความทันสมัยได้จาก 4 ระบบ คือ ระบบวัฒนธรรม ระบบสังคม ระบบจิตวิทยา และระบบประวัติศาสตร์หรือสภาพแวดล้อม

ความทันสมัยทางจิตวิทยานี้เอง บางทีเรียกว่า ความทันสมัยของบุคคล (Individual Modernization) ซึ่งเป็นสิ่งที่เชื่อกันว่าจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมให้เป็นสังคมสมัยใหม่ ซึ่งจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคลเสียก่อน

อิงเกลส์ และสมิธ (Inkeles และ Smiths. 1976 : 33 ; อ้างถึงใน ธิดารัตน์ เทียนไชย. 2546 : 19) กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญในกระบวนการพัฒนา คือ การพัฒนาลักษณะสมัยใหม่ระดับบุคคล ซึ่งการพัฒนาในระดับประเทศจะเป็นไปไม่ได้ ถ้าหากว่าประชาชนไม่มีคุณลักษณะสมัยใหม่ และบอกว่าปัจจัยสำคัญที่สุดที่ทำให้บุคคลเกิดความทันสมัย คือ การศึกษาอันดับแรก รองลงมา คือ การเปิดรับสื่อมวลชนและประสบการณ์การทำงานตามลำดับ

1. การศึกษา (Education) การศึกษาจะเป็นปัจจัยสำคัญ ที่ทำให้ลักษณะของบุคคลทันสมัยขึ้น กล่าวคือ ในการเรียนรู้ภายในโรงเรียน นอกจากบุคคลจะเรียนรู้ในเรื่องการอ่าน การเขียน และการคำนวณแล้ว บุคคลจะได้เรียนรู้ในเรื่องของค่านิยม ทักษะ และวิถีทางในการที่จะดำรงชีวิตในระดับสูงสำหรับตนเอง และสำหรับการพัฒนาประเทศ เช่น มีการเข้าร่วมกิจกรรมในสังคม เปิดรับความคิดใหม่ ๆ รับประสบการณ์ใหม่ ๆ ยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และพร้อมที่จะกำหนดจำนวนของบุตร สำหรับครอบครัวของตนเอง เป็นต้น

2. การเปิดรับสื่อมวลชน (Mass Media Exposure) ได้พบว่า การเปิดรับสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับปัจจัยอื่น ๆ อย่างแท้จริง อย่างเช่น มีความสัมพันธ์กับการศึกษาอย่างมาก บุคคลที่มีความทันสมัยจะเปิดรับสื่อมวลชน และจากการเปิดรับสื่อมวลชนนี้เอง ทำให้บุคคลนั้นทันสมัยมากขึ้นกว่าเดิมด้วยอันเป็นสาเหตุซึ่งกันและกัน

3. ประสบการณ์ ในโรงงานอุตสาหกรรม (Factory Experience) บุคคลจะมีความทันสมัยมากขึ้น นับแต่ได้เข้าทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม

นอกจากนั้น Inkeles และ Smith ยังได้แบ่งลักษณะของคนที่มีความทันสมัย (Modern man) ไว้ว่ามี 2 ด้าน

1. ด้านวัตถุ หรือ (External Modernization) ดูได้จากระดับความเป็นเมือง การศึกษา การสื่อสารมวลชน การเป็นอุตสาหกรรม

2. ด้านจิตใจ หรือ (Internal Modernization) ดูได้จากสภาพสิ่งแวดล้อม ค่านิยม ทักษะ และโลกทัศน์ทั่วไป

นอกจากแนวความคิดเกี่ยวกับการทำให้ทันสมัย และ ความทันสมัยของนักวิชาการด้านต่าง ๆ แล้ว (เสถียร เขยประดับ. 2526 : 6-19 ; ช้างถึงใน ธิดารัตน์ เทียนไชย. 2546 : 22-23) ได้สรุปแนวความคิดของกระบวนการทำให้ทันสมัยไว้ 2 แนวทาง คือ

1. แนวความคิดแบบวัตถุนิยมคลาสสิก คือ ให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางด้านวัตถุและความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ โดยมีลักษณะสำคัญ คือ

1) เป็นแนวความคิดที่อยู่บนพื้นฐานที่ว่า การพัฒนาประเทศ โดยพื้นฐาน ก็คือกระบวนการของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

2) ก่อให้เกิดความก้าวหน้าหรือการปรับทางด้านวัตถุของประเทศใดประเทศหนึ่ง ส่งผลให้เกิดความกินดีอยู่ดี นำไปสู่ความยุติธรรมในสังคมเสรีภาพ และความเป็นประชาธิปไตย

โดยแนวความคิดทางด้านวัตถุนิยมคลาสสิกนี้ จะไม่ให้ความสำคัญกับปัจจัยเกี่ยวกับตัวคนและสังคม และจะวัดที่การเพิ่มความสามารถด้านการผลิต ด้านการบริโภคและการกระจายสินค้าและบริการ ซึ่งเป็นดัชนีความเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว

2. แนวความคิดที่เน้นการพัฒนาในระดับบุคคล และสังคมการพัฒนาประเทศมิได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีการพัฒนาหลายแห่ง ดัชนีการวัดการพัฒนาที่ดี ควรจะต้องวัดทั้งผลผลิตทางเศรษฐกิจ วัดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตทางการเมืองและสังคม ก็เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี สภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมของประเทศ แนวความคิดนี้คำนึงถึงศักดิ์ศรีและชีวิตของมนุษย์ ดังนั้น ดัชนีที่ชี้ให้เห็นการพัฒนาในแนวความคิดที่สองนี้ ก็คือ คุณลักษณะทางสังคม วัฒนธรรม และลักษณะทางจิตวิทยาของบุคคลนั่นเอง

จากแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความทันสมัยดังที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า การทำให้ทันสมัยคือ กระบวนการที่บุคคลเปลี่ยนจากการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิม มาเป็นแบบที่สลับซับซ้อนมากขึ้น มีเทคโนโลยีการที่ก้าวหน้า และเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตอย่างรวดเร็ว ทั้งทางอุตสาหกรรม ทางสังคม ทางเศรษฐกิจ การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับปรุงสาธารณูปการต่าง ๆ การยกระดับการครองชีพ และมาตรฐานชีวิตให้สูงขึ้น โดยมีการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีต่าง ๆ มีการส่งเสริมการลงทุน และมีการจัดระเบียบแบบประชาธิปไตย มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะ แบบแผนสถานภาพและบทบาทต่าง ๆ ในสถาบันสังคมใหม่อย่างมีแบบแผน มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้าง ทักษะคน กระบวนการ ซึ่งจะเป็ผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสังคมแบบดั้งเดิมไปสู่สังคมสมัยใหม่ที่สลับซับซ้อนยิ่งขึ้น

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกรับสื่อ

การสื่อสาร คือ พฤติกรรมการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์ โดยอาศัยกระบวนการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนข่าวสาร ความรู้สึกนึกคิด เจตคติ ตลอดจนประสบการณ์ระหว่างกัน เพื่อให้เกิดผลตอบสนองบางประการที่ตรงกับเป้าหมายที่วางไว้ คือ ความเข้าใจร่วมกันอันจะนำมาซึ่งความคงอยู่ และการพัฒนาของสังคมมนุษย์ จากสถานการณ์ปัจจุบันสื่อมีความสัมพันธ์อย่างสูงต่อพฤติกรรมของคนยุคปัจจุบัน สื่อในปัจจุบันจะเห็นได้ว่ามีอิสระในการเผยแพร่มาก ขาดการกั้นกรง ทั้งนี้ ก็ต้องขึ้นอยู่กับผู้รับสารว่าจะมีกระบวนการเลือกสรรอย่างไรในการรับรู้ข่าวสาร ทุกคนก็จะมี การเลือกรับรู้ข่าวสารที่แตกต่างกันไปตามประสบการณ์ ความต้องการ ความเชื่อทัศนคติ หรือความรู้สึกนึกคิด

วิลเบอร์ ชรามม์ (Wilbur Schramm ; อ้างถึงใน ขวรัตน์ เขิตชัย. 2527 : 158) ได้กล่าวถึงหลักการการเลือกรับสื่อและข่าวสารว่าขึ้นอยู่กับการใช้ความพยายามน้อยที่สุด (Least Effort) และผลที่ได้รับมากที่สุด (Promise of Reward) หรือที่รู้จักกันดีในรูปของสูตรที่ว่า

$$\text{การเลือกสื่อและข่าวสาร(Fraction of Selection)} = \frac{\text{สิ่งตอบแทนที่คาดหวัง(Expected of Reward)}}{\text{ความพยายามที่ต้องใช้ (Effort Required)}}$$

นั่นคือ คนจะเลือกสนใจสื่อที่ใช้ความพยายามน้อยที่สุด และได้ผลตอบแทนดีที่สุด ความพยายามน้อยที่สุด มาจากการต้องการความสะดวก และความพร้อม นอกจากนั้นค่าใช้จ่ายในการซื้อสื่อ เวลาในการรับสื่อ บทบาท นิสัย และประเพณี ก็มีอิทธิพลต่อการใช้สื่อด้วย ส่วนในเรื่องของผลตอบแทนนั้น แบ่งได้เป็น ผลตอบแทนเร็ว (Immediate) คือ เสนอเนื้อหาที่ช่วยผ่อนคลายความเครียด หรือช่วยแก้ปัญหา เช่น กีฬา กิจกรรมทางสังคม เป็นต้น และผลตอบแทนช้า (delayed) ซึ่งได้แก่ ข่าวสารที่ให้ความรู้ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น เศรษฐกิจ การเมือง ปัญหาสังคม และสุขภาพอนามัย เป็นต้น

ดังนั้น การตอบสนองการเปิดรับหรือไม่เปิดรับสื่อและข่าวสารใดของแต่ละบุคคล จึงมีความแตกต่างกันตามทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences Theory) ที่กล่าวว่า บุคคลมีความแตกต่างกันที่บุคลิกภาพ ทัศนคติ สติปัญญา และความสนใจ เป็นต้น นอกจากนั้นยังขึ้นอยู่กับสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมเท่ากันทุกคน ต่างคนต่างก็มีการรับรู้ มีแนวคิดที่จะแปลความหมายของสารเป็นแบบเฉพาะตัว และสารจะมีอิทธิพลมากน้อยเพียงใด ก็ขึ้นอยู่กับ

ธรรมชาติของผู้รับสาร ถ้าผู้รับสารมีลักษณะพื้นฐานคล้ายคลึงกันในด้านอายุ เพศ เชื้อชาติ ศาสนา ค่านิยม การศึกษา เศรษฐฐานะ อาชีพ และวัฒนธรรม จะเข้าใจได้คล้าย ๆ กัน

เดอ เฟลอร์ (De fleur ; อ้างถึงใน กนกรัตน์ ยศโกธ. 2529 : 17) ก็ได้เขียนไว้เช่นกันว่า สมาชิกในสังคมหนึ่ง ๆ จะเลือกเนื้อหาหรือข้อมูลคล้าย ๆ กัน และจะตอบสนองในทางเดียวกันด้วย โดยได้วางหลักเกณฑ์พื้นฐานเกี่ยวกับทฤษฎีนี้ ไว้ว่า บุคคลมีความแตกต่างกันในด้านบุคลิกภาพ และสภาพทางจิตวิทยา ความแตกต่างกันดังกล่าวนี้เป็นเพราะบุคคลมีการเรียนรู้จากสังคมแตกต่างกัน บุคคลที่อยู่ต่างสภาพแวดล้อมกัน จะได้รับการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน การเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ทำให้บุคคลมีทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อและบุคลิกภาพต่างกันดังกล่าว

กระบวนการเลือกสรรการรับสื่อ ซึ่งเปรียบเสมือนเครื่องกลั่นกรองข่าวสารในการรับรู้ของแต่ละบุคคล ซึ่งกระบวนการเลือกรับสื่อประกอบด้วยพฤติกรรม 3 แบบ คือ (สุโขทัยธรรมมาธิราช. 2531 : 637 ; อ้างถึงใน จันทิกา รอดเรืองเดช. 2543 : 14)

1. การเลือกรับหรือเลือกสนใจ (Selective Exposure or Selective Attention) กล่าวคือ ผู้รับสารมีแนวโน้มที่จะเลือกสนใจข่าวสารจากแหล่งหนึ่งแหล่งใด โดยมักจะเลือกรับตามความเห็น ความสนใจของตน เพื่อสนับสนุนทัศนคติเดิมที่มีอยู่ และหลีกเลี่ยงในสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับความรู้ ความเข้าใจหรือทัศนคติที่มีอยู่เดิมแล้ว เพื่อไม่ให้เกิดภาวะทางจิตใจที่ไม่สมดุลหรือมีความไม่สบายใจ ที่เรียกว่า Cognitive dissonance ฉะนั้น การลดหรือหลีกเลี่ยงภาวะดังกล่าวได้ ต้องแสวงหาข่าวสารหรือเลือกสรรเฉพาะข่าวที่สอดคล้องกับความคิดของตน

2. การเลือกรับรู้และตีความหมาย (Selective Perception and Interpretation) หลังจากการเลือกเปิดรับข่าวสารแล้ว ผู้รับสารจะเลือกรับรู้และตีความข่าวสารที่ได้รับแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ ทัศนคติ ความต้องการ ความหวัง แรงจูงใจ สภาพร่างกายหรือสภาวะอารมณ์ ในขณะนั้น ฉะนั้น ในบางครั้งผู้รับสารอาจจะบิดเบือนข่าวสาร เพื่อให้สอดคล้องกับทัศนคติและความเชื่อถือของตนเองด้วย

3. การเลือกจดจำ (Selective Retention) เป็นแนวโน้มในการเลือกจดจำข่าวสาร เฉพาะส่วนที่ตรงกับความสนใจ ความต้องการ ทัศนคติตนเอง และจะลืมในส่วนที่ตนเอง ไม่สนใจหรือเรื่องที่ขัดแย้ง เรื่องที่คู่กันกับความคิดเห็นของตนได้ง่าย ดังนั้น การเลือกจดจำเนื้อหาของข่าวสารที่ได้รับ จึงเท่ากับเป็นการช่วยเสริมทัศนคติ หรือความเชื่อถือเดิมของผู้รับสารมั่นคงยิ่งขึ้น และเปลี่ยนแปลงได้ยากขึ้น

ชวรัตน์ เติตชัย (2527 : 170-171) โดยปกติพฤติกรรมในการเปิดรับสื่อ นั้น มีสาเหตุมาจากปัจจัยต่าง ๆ คือ

1. ความเหงา เป็นเหตุผลทางจิตวิทยาที่ว่าปกติมนุษย์ไม่ชอบอยู่ตามลำพัง ดังนั้น จึงพยายามที่จะรวมกลุ่มเพื่อสังสรรค์กับผู้อื่น แต่เมื่อไม่สามารถทำได้ก็ใช้วิธีอื่นๆ คือ การหันมาหาสื่อต่าง ๆ แทน

2. ความอยากรู้อยากเห็น ซึ่งเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของมนุษย์ในการนำเสนอข่าวสารต่าง ๆ จึงเพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็นนี้ โดยเริ่มตั้งแต่สิ่งที่อยู่ใกล้ตัวไปจนถึงไกลตัว

3. ประโยชน์ใช้สอย (Self-aggrandizement) โดยอาศัยหลักฐานว่ามนุษย์เป็นผู้เห็นแก่ตัว การรับข่าวสารจึงเพื่อประโยชน์แก่ตนเอง ทั้งในด้านความสะดวกสบาย ความสนุกสนานเพลิดเพลินและความสุขกาย สบายใจ

4. ลักษณะเฉพาะของสื่อ สื่อแต่ละประเภทมีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งไม่เหมือนกัน สื่อแต่ละประเภทจึงตอบสนองความพึงพอใจของผู้รับสารไปคนละอย่าง เช่น หนังสือพิมพ์ ทำให้ผู้รับสัมผัสกับสังคมภายนอกได้อย่างกว้างขวาง และละเอียดละออมากกว่าสื่ออื่น ๆ ในขณะที่โทรทัศน์เป็นสื่อที่สามารถชดเชยความรู้สึก หรือสิ่งที่ตนเองไม่มีเป็นต้น

ขวัญเรือน กิตติวัฒน์ (2531 : 23-26) จากสาเหตุดังกล่าว ย่อมแสดงให้เห็นว่าโดยธรรมชาตินั้นบุคคลมีแนวโน้มที่จะเปิดรับข่าวสารอยู่ตลอดเวลา เพียงแต่จะเปิดรับจากสื่อใด และอย่างไรเท่านั้น ทั้งนี้ โดยมีปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวกำหนดดังนี้ คือ

1. ปัจจัยด้านบุคลิกภาพและจิตวิทยาส่วนบุคคล เป็นแนวคิดเชิงพฤติกรรมศาสตร์ ซึ่งมีรากฐานมาจากทฤษฎีจิตวิทยาร่วมด้วยสิ่งเร้าและการตอบสนอง การเสริมแรง การลงโทษ และการเรียนรู้ ซึ่งแนวคิดที่ว่าคนเราแต่ละคนมีความแตกต่างเฉพาะตัวบุคคลอย่างมากในด้านโครงสร้างทางจิตวิทยาส่วนบุคคล ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากลักษณะการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน การดำรงชีวิตภายในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อระดับสติปัญญา ความคิดและทัศนคติ ตลอดจนกระบวนการของการรับรู้ การเรียนรู้ การจูงใจ นั่นคือ คนแต่ละคนจะสร้างรูปแบบที่เป็นบุคลิกภาพส่วนบุคคลขึ้น ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดรูปแบบพฤติกรรมของการสื่อสาร โดยเฉพาะในแง่ของการเลือก เปิดรับ (Selective Exposure) การเลือกรับรู้ (Selective Perception) และการเลือกจดจำ (Selective Retention) ซึ่งแตกต่างกันไปตามกรอบแห่งการอ้างอิง (Frame of Reference) ที่สะสมมาแต่อดีต

2. ปัจจัยด้านสภาพความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการสื่อสารของคนเรา เนื่องจากคนเรามักจะยึดถือกลุ่มสังคมที่ตนสังกัดอยู่เป็นกลุ่มอ้างอิง (Reference Group) ใน

การตัดสินใจที่จะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมใด ๆ ก็ตาม กล่าวคือ เมื่อคนเรากระทำหรือแสดงความคิดเห็นไปในทางเดียวกับค่านิยมของกลุ่ม ก็จะได้รับค่านิยมชมชอบจากกลุ่ม ในทางตรงข้ามหากมีการขัดแย้งกับค่านิยมของกลุ่ม ก็อาจจะได้รับการลงโทษ (Sanction) จากกลุ่มด้วยเหตุนี้ คนเราจึงพยายามคล้อยตามกลุ่มทั้งในแง่ความคิด ทัศนคติ ตลอดจนพฤติกรรม เพื่อให้ตนเองเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม

3. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมนอกระบบการสื่อสาร เป็นแนวคิดเชิงทฤษฎีสังคมวิทยาและจิตวิทยาสังคม โดยนำเอาลักษณะพื้นฐานของคนบางประการที่เหมือนกันมาจัดแบ่งแยกบุคคลเข้าไว้เป็นประเภทเดียวกัน ซึ่งลักษณะพื้นฐานดังกล่าว ได้แก่ เพศ อาชีพ ระดับการศึกษา ระดับรายได้ เป็นต้น

ชาร์ล แอตกิน (Charles Atkin, 1973 ; อ้างถึงใน จันทิกา รอดเรืองเดช. 2543 : 15-16) กล่าวว่า บุคคลจะเลือกรับข่าวสารใดจากสื่อมวลชน ขึ้นอยู่กับการคาดคะเนเปรียบเทียบ ระหว่างผลรางวัลตอบแทน (Reward Value) กับการลงทุนลงแรง (Expenditures) และพันธผูกพัน (Liabilities) ที่จะตามมา ถ้าผลประโยชน์ที่จะได้รับสูงกว่าการลงทุนลงแรงหรือการต้องใช้ความพยายามที่จะรับรู้หรือทำความเข้าใจแล้ว บุคคลย่อมแสวงหาข่าวสารนั้น (Information Seeking) แต่ถ้าผลประโยชน์ได้รับน้อยกว่าการลงทุนลงแรง บุคคลก็อาจจะเฉยเมยต่อข่าวสารนั้นจะก่อให้เกิดพันธผูกพัน เช่น ทำให้เกิดความไม่สบายใจหรือไม่แน่ใจ ก็จะใช้วิธีหลีกเลี่ยงข่าวสารนั้น (Information Avoidance)

การแสวงหาข่าวสารหรือเลือกรับข่าวสารนั้น นอกจากเพื่อสนับสนุนความคิด ความเข้าใจเดิมแล้ว ยังเป็นการแสวงหาเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ทางอื่น ๆ เช่น เพื่อให้มีความรู้ใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจแก้ปัญหา รวมทั้งเพื่อสนองความสนใจส่วนบุคคล และเพื่อความบันเทิงด้วย นอกจากนี้การที่บุคคลใดจะตัดสินใจแสวงหาข่าวสารหรือหลีกเลี่ยงการรับข่าวสารนั้น ก็ขึ้นอยู่กับการประเมินเปรียบเทียบถึงความพยายามที่ใช้ และผลตอบแทนในการที่จะรับรู้ข่าวสารใด ๆ ด้วย

สื่อมวลชนเปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือที่สำคัญของสังคมในการส่งผ่านค่านิยม วัฒนธรรม เป็นผู้บอกไปด้วยสัญลักษณ์ต่าง ๆ ว่าค่านิยมอันไหนที่สำคัญ มาตราฐานทางจริยธรรม และศีลธรรมใดที่สังคมต้องการ ทั้งในระดับบุคคลและกลุ่ม หลักการที่เป็นสากลและใช้กำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมและศีลธรรมของสื่อมวลชน ก็คือ ความเชื่อถือได้ของเนื้อหาสาระที่นำเสนอ โดยพิจารณาจากความถูกต้องแม่นยำของข้อมูลข่าวสาร การอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

ความหลากหลายของทัศนคติที่นำเสนอ ข้อมูลข่าวสารและสารบันเทิงที่นำเสนอต้องไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด ความสับสน ตื่นตระหนก หรือนำไปสู่พฤติกรรมที่สร้างปัญหาให้แก่สังคมส่วนรวม

กล่าวโดยสรุป สื่อมีผลต่อพฤติกรรมของคนในสังคมปัจจุบันอย่างมาก คนเราจะเลือกรับสื่อมีหลายเหตุผล สื่อมีหลายชนิด เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ นิตยสาร และภาพยนตร์ สื่อมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนในสังคม ดังนั้น การที่คนเราเลือกรับสาร เลือกรับรู้และตีความ และเลือกจดจำ จึงเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจของตนเท่านั้น สื่อทุกชนิดมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การรับรู้ และการตีความหมายสาร ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการเปิดรับข่าวสารที่แตกต่างกันไป นั่นก็จะทำให้เกิดการเลือกรับข่าวสารขึ้น พฤติกรรมการรับสื่อน่าจะมีผลต่อบทบาทของครูในด้านการป้องกัน ครูที่เลือกรับสื่อที่ดีมีคุณประโยชน์ในด้านจริยธรรมน่าจะมีบทบาทที่ดีกว่าครูที่เลือกรับสื่อเฉพาะความบันเทิง และบริโภคนิยมความทันสมัยจากสื่อ

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

แนวคิดการมีส่วนร่วม เป็นการเน้นให้เห็นความสำคัญของคนอื่นเป็นทรัพยากรอันมีค่า และสำคัญที่สุดในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ เช่น กิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เกิดขึ้นได้ในหลายรูปแบบ หลายวิธีการแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนได้รับการพัฒนารูปแบบขึ้นมาใช้กับวิชาชีพอื่น ๆ ด้วย ทำให้นิยามและความหมายของการมีส่วนร่วมต่างกันไปบ้าง การมีส่วนร่วมของประชาชนจะเป็นการช่วยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตนเองได้ เพราะว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนถือได้ว่าเป็นหัวใจของการพัฒนา ส่วนในทางสังคมสงเคราะห์ ก็คือหลักการมีส่วนร่วมของผู้รับบริการ

2.4.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

สุเมธ ทRAYแก้ว (2536 : 15) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าการที่ปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มคนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมมือ และรับผิดชอบในกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมในขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ โดยมีกลุ่มหรือองค์กรรองรับ เพราะประชาชนที่เข้าร่วมมีการพัฒนาภูมิปัญญา และการรับรู้ สามารถคิดวิเคราะห์และตัดสินใจ เพื่อกำหนดการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง

อรพินท์ สฟโชคชัย (2538 : 2) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม (Participation) โดยทั่วไปจะมีความหมายที่กว้างขวาง สำหรับความหมายที่พูดถึงในเชิงการพัฒนามักจะหมายถึงการมีส่วนร่วม

ของสมาชิกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในชุมชนหรือประชาชนในการที่เข้ามามีส่วนร่วมมีบทบาทในการดำเนินงาน แต่การมีส่วนร่วมในความหมายที่กว้างกว่า อาจจะหมายถึงการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ของชุมชนโดยตรง

ปธาน สุวรรณมงคล (2527 : 82-83) ได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนควรมี

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการ
3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในผลประโยชน์

2.4.2 เครือข่ายในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ไม่ปรากฏคำว่า เครือข่าย (Network) หรือการสร้างเครือข่าย (networking) แต่มีคำหลายคำที่อธิบายลักษณะของเครือข่าย ในหลายมาตรา เช่น

มาตรา 8 (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

มาตรา 9 (6) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

มาตรา 24 (6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

มาตรา 52 ให้กระทรวงส่งเสริมให้มีระบบ กระบวนการ โดยการกำกับและประสานให้สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตและพัฒนาครู

การพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาจำเป็นจะต้องให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (stakeholders) เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ให้สังคมมีส่วนร่วม ให้บุคคล องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ มีส่วนร่วมในการพัฒนา ตามมาตรา 8 (2) และมาตรา 9 (6) ผู้มีส่วนร่วมอย่างสำคัญในเครือข่ายการพัฒนา ได้แก่ พี่เลี้ยง (mentors) ครูผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาวิชาชีพ ผู้บริหารระดับสูง และสมาคมวิชาชีพ เป็นต้น ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในเครือข่ายการพัฒนาวิชาชีพครู ได้แก่

ผู้ผลิตครู ได้แก่ คณะครุศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์

ผู้ใช้ครู ได้แก่ กรมต่าง ๆ ที่มีสถานศึกษาในสังกัด

ผู้กำหนดเกณฑ์ในการบริหารงานบุคคล ได้แก่ ครูสภา และสำนักงาน ก.ค.

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ และร่วมประเมินผล เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกันทุกฝ่าย เพื่อให้เกิดการแก้ไขเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สำหรับการป้องกันและแก้ไขปัญหาให้นักเรียนมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร ครูควรมีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็น เพื่อแสวงหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาตั้งแต่เริ่มแรก เช่น การเข้าร่วมกำหนดนโยบาย วางแผน ทำโครงการหรือจัดกิจกรรมกับหน่วยงานอื่นในสังคม เพื่อรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร นอกเหนือจากหน้าที่ที่รับผิดชอบโดยตรง

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษา

ในอดีตที่ผ่านมา เมื่อพูดถึงเรื่อง "เพศศึกษา" สำหรับสังคมไทย มักถูกมองว่า เป็นเรื่องที่ต้องปกปิด โดยเฉพาะกับเด็กและเยาวชน เพราะคิดว่าเป็นเรื่องเพศสัมพันธ์ และยังไม่เหมาะสมที่จะเปิดเผย แต่ปัจจุบันเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ต้องให้ความรู้ ความเข้าใจ โดยได้มีการบรรจุเรื่องเพศศึกษา เข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อให้เด็กและเยาวชน โดยเฉพาะวัยรุ่นได้รับรู้ และเข้าใจอย่างถูกต้อง เพื่อการปฏิบัติตัวที่เหมาะสม

2.5.1 ความหมายเพศศึกษา

ความหมายของเพศศึกษา (Sex Education) มีขอบข่ายกว้างขวางมาก จึงมีผู้ให้คำจำกัดความและความหมายเรื่องเพศศึกษาในหลากหลายทัศนะ ซึ่งมีทั้งความหมายคล้ายคลึงกันและอาจมีความแตกต่างกันบ้าง

เพศศึกษา ในความหมายที่เกี่ยวกับ กระบวนการศึกษา การสอน การให้ความรู้ ที่ทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจ ในเรื่องกายวิภาค สรีรวิทยา จิตวิทยา และสังคมวิทยา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ปรับตัว วางแผนชีวิต มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมที่ดีในเรื่องเพศ ก่อให้เกิดความเป็นระเบียบในสังคม และชีวิตครอบครัว (วันทนีย์ วาสิกะสิน, 2526 : 164 ; อ้างถึงใน นิธินันท์ จิรัชรัมย์, 2545 : 29)

เพศศึกษาในความหมายของ กู๊ด (Good, 1973 : 531 ; อ้างถึงใน วิชาญ รุ่งอุทัย, 2533 : 42) คือ

1. การศึกษาที่ว่าด้วยกระบวนการ และปัญหาต่าง ๆ ของการสืบพันธุ์
2. การศึกษาที่จัดให้แก่บุคคลเพื่อให้มีความเข้าใจและควบคุมพฤติกรรมทางเพศ
3. การศึกษาที่ว่าด้วยหลักการต่าง ๆ ตลอดจนปัญหาส่วนบุคคล และหมู่คณะอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงทางชีววิทยาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศชายและเพศหญิง

สุชาติ โสภประยูร และวรรณิ โสภประยูร (2531 : 164-218) ให้ความหมายว่า เพศศึกษา หมายถึง การสอนหรือการให้ความรู้ทางเพศ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการเจริญเติบโต พัฒนาการและบุคคลิกภาพ รวมทั้งสุขปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เจตคติที่ดี หรือความรู้สึกที่ดีในเรื่องธรรมชาติทางเพศ พฤติกรรมระหว่างเพศซึ่งเกี่ยวข้องกับสุขภาพ สวัสดิภาพและมนุษยสัมพันธ์ที่ดีงามระหว่างกัน ทั้งด้านสังคมส่วนตัวและส่วนรวม

จากความหมายของเพศศึกษาที่มีผู้กล่าวข้างต้น จึงพอสรุปได้ว่า เพศศึกษา หมายถึง การให้ความรู้ ความเข้าใจแก่บุคคลในเรื่องเพศ อันเป็นความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง และการเจริญเติบโตของร่างกายอย่างสมบูรณ์ การพัฒนาบุคคลิกภาพ การมีสัมพันธภาพที่ดีงามระหว่าง 2 เพศ การประพฤติทางเพศตามเกณฑ์ของสังคมและขนบธรรมเนียมที่ดีงาม รวมทั้งการให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องสุขปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อให้เกิดอนามัยทางเพศที่ดี ฉะนั้น เพศศึกษา ก็คือ ความรู้ทั่วไปที่ควรให้บุคคลได้ศึกษาเล่าเรียนภายในขอบเขตที่เหมาะสมของแต่ละช่วงวัย โดยการศึกษาปัญหาชีวิตเกี่ยวกับเรื่องเพศ และพฤติกรรมทางเพศในด้านความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดความรับผิดชอบ และความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพศ

2.5.2 ความสำคัญและจุดมุ่งหมายของเพศศึกษา

ชัยวัฒน์ ปัญจพงษ์ และคนอื่น ๆ (2524 : 21-22) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายกว้าง ๆ ทางเพศศึกษาไว้ดังนี้

1. เพื่อให้มีความรู้เพียงพอในเรื่องกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย และสรีระของเพศทั้งสอง อันมีผลต่อความคิดสติปัญญา อารมณ์ และจิตใจ
2. ช่วยขจัดความกังวลเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนา การปรับตัว และการวางตัวเหมาะสมทุกทางในด้านเพศ
3. เพื่อเสริมสร้างให้เกิดทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องเพศ ทั้งในตนเอง และผู้อื่นจะเป็นเพศเดียวกันหรือต่างเพศก็ได้

4. เพื่อให้ตระหนักถึงคุณค่าของการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ถูกต้อง เพื่อการดำรงชีวิตที่ราบรื่นของแต่ละบุคคล ครอบครัว และสังคม

5. เพื่อให้เกิดความเข้าใจในตนเองอย่างถ่องแท้ ในเรื่องความสัมพันธ์ของตนเองกับเพื่อนมนุษย์ทั้งสองเพศ และช่วยให้มองเห็นและให้เข้าใจว่า คนนั้นมีหน้าที่ มีพันธะ มีความรับผิดชอบ ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน มิใช่แก่ตนเอง และครอบครัวเท่านั้น

6. เพื่อสร้างความเข้าใจว่าการตัดสินใจที่ชอบด้วยเหตุผลนั้น จำเป็นต้องมีหลักศีลธรรมเข้าไปร่วมด้วยเสมอ

7. เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างเพียงพอ เกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศอย่างถูกต้อง ตลอดจนมีความเข้าใจเกี่ยวกับความผิดปกติทางเพศ เพื่อจะได้รู้จักป้องกันตนเอง ไม่ให้ถูกหลอก ถูกเอาเปรียบ ถูกข่มเหงหรือได้รับอันตรายต่อร่างกาย จิตใจ และชื่อเสียง

8. เพื่อให้เกิดความตระหนักว่า การกระทำทางเพศส่วนตัว มีผลกระทบต่อสังคม เช่น การปล่อยบุตรทิ้งตามยถากรรม การหลอกลวงผู้หญิงไปค้าประเวณี

9. เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อสังคม โดยจัดสิ่งเลวร้ายให้หมดไป เช่น การเอาเปรียบทางเพศ การหาผลประโยชน์จากผู้อื่นในเรื่องเพศ การใช้เพศ และความมรณณ์อย่างไม่รับผิดชอบต่อสังคม

10. เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และมีทัศนคติความคิดจนกลายเป็นความเคยชิน พอที่จะช่วยให้แต่ละคนรู้จักใช้ความเป็นผู้ใหญ่ หรือชายของตนมาพัฒนาตนเองครอบครัว ชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์ความสุข ความเจริญในหน้าที่ต่าง ๆ เป็นครู พ่อแม่ ญาติพี่น้อง ลูก คู่รัก เพื่อน เป็นต้น

ดังนั้น ความสำคัญและจุดหมายของเพศศึกษานั้น เพื่อให้ผู้ศึกษาได้มีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย ความคิด สติปัญญา อารมณ์ และจิตใจ ให้บุคคลเกิดทัศนคติในเรื่องเพศในทางที่ถูกต้อง เหมาะสม สามารถปรับตัวตามขั้นตอนของชีวิต ได้ด้วยความไม่ยากลำบาก และพฤติกรรมที่ดีในเรื่องเพศ เป็นการสร้างคุณภาพชีวิตของบุคคลให้ดีขึ้น

2.5.3 ลักษณะของความรู้เรื่องเพศศึกษา

การจัดเนื้อหา หรือความรู้เกี่ยวกับเพศศึกษานั้น สามารถศึกษาได้หลายแนวทางเนื่องจากเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม บุคลิกภาพ และความสำนึกรับผิดชอบ ซึ่งมีเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางเพศของมนุษย์

สุชาติ โสมประยูร และวรรณิ โสมประยูร (2531 : 6-7) ได้แบ่งเพศศึกษา ซึ่งมีลักษณะเนื้อหาที่ประกอบกันเป็นความรู้ไว้ 4 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะทางชีววิทยา (Biological Aspect)

2. ลักษณะทางสุขวิทยา (Hygienic Aspect)
3. ลักษณะทางจิตวิทยา (Psychological Aspect)
4. ลักษณะทางสังคมวิทยา (Sociological Aspect)

ลักษณะทางชีววิทยา ได้แก่ เรื่องที่เกี่ยวกับกายวิภาค และสรีรวิทยาของร่างกายของมนุษย์เป็นส่วนใหญ่ เช่น โครงสร้างและหน้าที่ของอวัยวะต่าง ๆ ในระบบสืบพันธุ์ของเพศชาย เพศหญิง ลักษณะทางพันธุกรรมที่เกี่ยวกับเพศ ความเจริญเติบโตทางเพศในด้านร่างกาย (Bio-sexual Development หรือ Physical Development) การมีหนองครก ขนรักแร้ เสียงแตก การมีประจำเดือน การสืบพันธุ์หรือการร่วมประเวณี การปฏิสนธิ การตั้งครรภ์ การคลอดบุตร เป็นต้น

ลักษณะทางสุขวิทยา ได้แก่ เรื่องที่เกี่ยวกับสุขภาพ การระวังรักษาร่างกายให้ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ หรือความผิดปกติทางเพศ เช่น ข้อควรระวังรักษา และสุขปฏิบัติเกี่ยวกับอวัยวะเพศ ข้อควรปฏิบัติขณะมีประจำเดือน การตรวจโลหิตก่อนการแต่งงาน กามโรค ความผิดปกติของอวัยวะเพศ เป็นต้น

ลักษณะทางจิตวิทยา ได้แก่ เรื่องที่เกี่ยวกับจิตใจ และอารมณ์ เช่น ความเจริญเติบโตทางเพศในด้านจิตใจ (Psycho-Development) การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ และอารมณ์เมื่อย่างเข้าสู่วัยรุ่น แรงขับทางเพศ การระบายอารมณ์ทางเพศ ทศนคติต่อเพศตรงข้าม ความรัก ความต้องการ หรือความรู้สึกทางเพศ ความผิดปกติทางด้านจิตใจ และอารมณ์ เป็นต้น

ลักษณะทางสังคมวิทยา ได้แก่ เรื่องที่เกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับสังคม และมาตรฐานความประพฤติหรือกฎเกณฑ์ทางสังคม เช่น ความเจริญเติบโตทางเพศในด้านสังคม (Socio-sexual Development) ความสัมพันธ์ระหว่างเพศ การมีเพศสัมพันธ์ อิทธิพลของเหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อม การเกี่ยวพาราสี การเลือกคู่ครอง การแต่งงาน ชีวิตสมรส หรือชีวิตครอบครัว การวางแผนครอบครัว ประเพณี และวัฒนธรรมต่างๆ

จะเห็นได้ว่าความรู้เรื่องเพศศึกษาที่เกี่ยวกับลักษณะชีววิทยา ลักษณะสุขวิทยา ลักษณะจิตวิทยา และลักษณะทางสังคมมีความสำคัญ และมีประโยชน์มิให้วัยรุ่นในสังคมมีพฤติกรรมทางเพศที่เป็นอันตรายต่อผู้อื่น สามารถปรับตัวตามขั้นตอนของชีวิต มีความรู้ ความเข้าใจ ทศนคติ และพฤติกรรมที่ดีในเรื่องเพศ และเป็นการสร้างคุณภาพชีวิตของวัยรุ่นให้ดีขึ้น ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ให้ความหมาย ความรู้เรื่องเพศศึกษา หมายถึง การศึกษา ความรู้เรื่องเพศศึกษาทั้ง 4 ลักษณะ โดยเน้นในขอบข่าย การตั้งครรภ์ การคุมกำเนิด การลดแรงขับทางเพศ การมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

2.5.4 หลักสูตรการสอนเพศศึกษาในโรงเรียน

การให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาในระบบการศึกษาของไทย เป็นลักษณะที่สอดแทรกอยู่ในวิชาต่าง ๆ เช่น วิทยาศาสตร์ วิชาพลานามัย ฯลฯ โดยนักเรียนจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศตั้งแต่ในระดับชั้นประถมศึกษาจากหลักสูตรประถมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2521 (คิลแลนเดอร์, 1970 : 3 ; อ้างถึงใน มลิจันทร์ เกียรติสังวร, 2542 : 48) โดยเฉพาะในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ได้ระบุจุดประสงค์ในการสอนเพศศึกษา ลงในวิชาเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิตว่า เพื่อให้เด็กมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเพศศึกษา และปฏิบัติตนให้ถูกต้อง จากการศึกษาหนังสือแบบเรียนและหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นทุกวิชาแล้ว พบว่า เนื้อหาของเพศศึกษาได้ สอดแทรกอยู่ในวิชาต่าง ๆ โดยมีเนื้อหาพอสรุปได้ดังนี้

กลุ่มวิชาพลานามัย พ 013 และ พ 014 วิชาสุขศึกษา เนื้อหาวิชาเกี่ยวกับการปรับตัวทางเพศ สุขภาพจิต การเปลี่ยนแปลงทางเพศของชายและหญิง อารมณ์ทางเพศของวัยรุ่น และการควบคุมอารมณ์ทางเพศ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ และสามารถปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต การรักษาสุขภาพจิต และการปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนต่างเพศ (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2)

กลุ่มวิชาพลานามัย พ 015 และ พ 016 วิชาสุขศึกษา เนื้อหาวิชาเกี่ยวกับด้านสุขภาพจิต ได้แก่ ลักษณะของอารมณ์ การควบคุมอารมณ์ เพื่อให้เข้าใจสภาพอารมณ์ สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ บุคลิกภาพและการพัฒนาบุคลิกภาพของวัยรุ่น และการวางแผนครอบครัว (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3)

กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ ว 203 และ ว 204 เนื้อหาวิชาเกี่ยวกับ การเจริญเติบโต และการสืบพันธุ์ การเจริญเติบโตของคน และการสืบพันธุ์ของคน การตั้งครรรภ์และการคุมกำเนิด เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง สามารถดูแลตนเองให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2)

กลุ่มวิชาคหกรรมศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 2 และ 3 จะศึกษาในเรื่องเดียวกันทั้ง 3 ปี แต่เนื้อหาจะมีความหนักเบาไม่เท่ากัน เนื้อหาวิชาเกี่ยวกับการรู้จักดูแล และการปรับปรุงตัวเองให้เหมาะสมกับวัย และการปฏิบัติตนในโอกาสต่าง ๆ การดูแลเด็กอ่อนก่อนวัยเรียน การเจริญเติบโตของเด็กก่อนวัยเรียน ในเรื่องอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ความสะอาด ความปลอดภัยและการฝึกให้เด็กช่วยเหลือตนเอง

กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ ส 011 เนื้อหาวิชาเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมไทยลักษณะทั่วไปของวัฒนธรรมไทย และมนุษย์สัมพันธ์

นานาปัญหาเรื่องเพศที่เกิดในวัยเรียน และวัยรุ่นได้ถาโถมเข้าสู่ครอบครัวมากขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบน การมีเช็กซีในวัยเรียน ท้องโดยไม่พร้อมสำหรับเด็กหญิง ฯลฯ เหล่านี้ได้สร้างกระแสจนเกิดการตั้งคำถามขึ้นในหลายแวดวง และนำมาซึ่งการปรับหลักสูตรการเรียนการสอนเรื่องเพศศึกษาในโรงเรียน ภายใต้กรอบชีวิตและครอบครัวศึกษา เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว

จากการศึกษาเนื้อหาของหลักสูตรที่เกี่ยวกับเพศศึกษา พอสรุปได้ว่า เด็กวัยรุ่นในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นได้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษา ในเนื้อหาที่ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านชีววิทยา จิตวิทยา สังคมวิทยา และสุขวิทยา ดังนั้น หากมารดามีความรู้ ความเข้าใจว่า เด็กได้เรียนรู้เรื่องใดบ้างมาจากโรงเรียนแล้ว การช่วยต่อเติมเสริมแต่งประสบการณ์ที่เด็กได้รับจากครูหรือโรงเรียน จะส่งผลให้การสอนเพศศึกษา เกิดการสอดคล้องกันที่บ้านและโรงเรียน เป็นประโยชน์แก่ตัวเด็กเป็นอย่างมาก

อย่างไรก็ตาม แม้การให้ความรู้เรื่องเพศศึกษา จะแพร่หลายมากขึ้น รวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่มุ่งให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเพศศึกษา แต่เด็กส่วนใหญ่ในปัจจุบันยังมีการป้องกันตนเองน้อย และมีค่านิยมเรื่องเพศทางในทางที่ไม่เหมาะสม เช่น คิดว่าการมีเพศสัมพันธ์กับคู่อภิเษกเป็นเรื่องธรรมดา ดังนั้น การให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องเพศศึกษา และกิจกรรมส่งเสริมทักษะต่าง ๆ จึงเป็นเรื่องที่จะต้องทำต่อไปอย่างต่อเนื่อง

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมทางเพศ

จริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับสังคม เพราะสังคมจะมีความสุข และเจริญก้าวหน้านั้น คนในสังคมจะต้องมีจริยธรรมที่ดีงาม ศีลธรรมและจริยธรรม นับว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญประการหนึ่ง ที่ทำให้สังคมอยู่ด้วยความสุขเรียบร้อยไม่มีปัญหา แต่หากบุคคลในสังคมขาดจริยธรรมแล้วสังคมย่อมวุ่นวาย ขาดความสุข เต็มไปด้วยปัญหาคุณธรรม จริยธรรม จึงเป็นเครื่องกำหนดความเจริญความเสื่อมโทรมของสังคม มูลเหตุของความไม่สงบสุขในบ้านเมืองนั้น ย่อมมาจากสาเหตุหลายประการ แต่ประการที่สำคัญ คือ ความเสื่อมทางจิตใจของคนในสังคม หากคนในสังคมได้รับการพัฒนาทางจิตใจให้มีจริยธรรมสูงส่ง ก็ย่อมทำให้ประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าเป็นผลดี ควรเริ่มที่ตัวบุคคล อันได้แก่ การพัฒนาจิตใจของบุคคลเสียก่อน จึงเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศชาติ เพราะจิตใจเป็นสิ่งที่คอยบังคับบัญชาสิ่งอื่น ๆ เมื่อจิตใจของบุคคลได้รับการปลูกฝังแต่ในทางที่ดีงามแล้ว ความประพฤติภายนอกก็จะดีงามไปด้วย จริย-

ธรรมจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญของมนุษย์ในการดูแลควบคุมตนเองและทุกคนในสังคมของมนุษย์ให้เป็นไปตามทางที่ถูกต้องและมีสันติสุขอย่างแท้จริง

2.6.1 การพิจารณาศีลข้อกาเมสุมิจจาคาร เป็นเกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรม

ในทางธรรมชาตินุษย์ทั้งเพศชาย และเพศหญิงต่างเป็นสิ่งดึงดูดทางเพศของกันและกัน (ก็มีลักษณะคล้ายกับ ขั้วไฟฟ้า ถ้าเป็นขั้วเดียวกันก็ผลักกัน แต่ถ้าเป็นขั้วต่างกันก็ดูดกันทำให้เกิดกระแสไฟฟ้าขึ้น) เพราะมนุษย์มีแรงขับพื้นฐานเหมือนกับสัตว์โลกทั่วไป คือ ความต้องการทางเพศ (id) อันเป็นสัญชาตญาณดิบของมนุษย์ สำหรับเรื่องเพศนี้มีนักจิตวิเคราะห์คนสำคัญคือ ซิกมันด์ ฟรอยด์ ได้แสดงทรรศนะว่า จุดหมายตามธรรมชาติของการมีเพศสัมพันธ์ทางเพศ คือ การให้กำเนิดบุตรไว้ดำรงวงศ์ตระกูลต่อไป สำหรับการที่กล่าวเช่นนี้ ก็เพราะว่าการที่ธรรมชาติทำให้เกิดแรงดึงดูดทางเพศระหว่างผู้หญิงและผู้ชายแทนที่จะเป็นเพศเดียวกัน ย่อมแสดงให้เห็นว่าจุดหมายของการมีความสัมพันธ์ทางเพศ ควรจะเป็นเรื่องของการให้กำเนิดบุตร และความสัมพันธ์ทางเพศที่ปกติจะต้องอยู่ภายใต้การแต่งงานที่เกิดจากความรัก ในทางตรงข้ามความสัมพันธ์ทางเพศในการค้าประเวณีเป็นการกระทำที่มีการให้ค่าตอบแทนต่อกันและกัน คือ ผู้ชายที่มีอำนาจซื้อบริการทางเพศกระทำไปเพราะอำนาจัดันหาราคะ ส่วนผู้หญิงค้าประเวณีกระทำไปเพราะต้องการเงินหรือรางวัลตอบแทน (จรรยา สุตะบุตร. 2538 : 14-17)

2.6.2 ความหมาย จริยธรรมและศีลธรรมในพระพุทธศาสนา

จริยธรรม เป็นหลักแห่งความประพฤติของคนในสังคม การดำเนินชีวิตของคนในสังคม จำเป็นต้องมีหลักการและคำสอนไว้สำหรับชี้แนะแก่คนในสังคม เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของตน ดังจะได้กล่าวถึงความหมายของจริยธรรมและศีลธรรมต่อไป

ความหมายของคำว่า "จริยธรรม" นั้นได้มีผู้ให้ความหมายไว้แตกต่างกัน แต่เมื่อสรุปความหมายแล้วก็มีความสอดคล้องกัน ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

พระราชวรมณี (ประยูทธ ปยุตโต) (2538 : 12-13) ได้ให้ความหมายไว้ว่า

"จริยธรรม" หมายถึง การดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ การยังชีวิตให้เป็นไป การครองชีวิต การใช้ชีวิต การเคลื่อนไหวของชีวิตทุกแง่ ทุกด้าน ทุกระดับ ทั้งทางกาย ทางวาจาและทางจิตใจ ทั้งด้านส่วนตัว ด้านสังคม ด้านอารมณ์ ด้านจิต ด้านปัญญา การดำเนินชีวิต หรือความเป็นอยู่ ทั้งระดับศีล ที่เราเรียกว่า ศีลธรรม ทั้งระดับจิตใจ คุณธรรมภายใน หรือคุณภาพจิตใจ สมรรถภาพ จิตและสุขภาพจิต มีสมาธิเป็นแกนกลาง และทั้งระดับปัญญาความคิด เหตุผลความรู้เท่าทันความเป็นจริง เรียกว่า "จริยธรรม" ทั้งสิ้น จากข้อความที่ได้ยกมาไว้ นั้นแสดงให้เห็นว่า จริยธรรม

ครอบครัวชีวิตของมนุษย์ทุกแห่งทุกมุม ไม่ว่าจะ เป็นไปในด้านส่วนตัวหรือส่วนรวม เพราะเป็นเรื่องที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติให้เสมอกันสังคมจึงจะสงบสุขได้

พระยาอนุนามราชชน (2516 :409) ได้ให้ความหมายจริยธรรมไว้ว่า “จริยธรรม” (Morality) โดยทั่วไปมีความหมายใกล้เคียงกับ จริยศาสตร์ (Ethics) ในเรื่องของปรัชญา (Philosophy) ซึ่งเป็นเรื่องค้นหาความจริงเกี่ยวกับคุณค่าของความประพฤติในสังคม ซึ่งถือว่าถูกต้องหรือดีและสิ่งที่ถือว่ามีผิดหรือที่ไม่ควรประพฤติแล้ววางหลักกำหนดมาตรฐาน

จากคำนิยามที่ยกมากล่าวไว้ข้างต้นนั้น พอสรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี เพื่อประโยชน์สุขของตนและส่วนรวม โดยนัยนี้จริยธรรมเป็นสิ่งที่กำหนดว่าอะไรควรประพฤติปฏิบัติ แต่จริยธรรมไม่ใช่กฎหมาย ทั้งนี้ เพราะกฎหมายเป็นสิ่งที่บังคับให้คนทำตาม โดยมีกฎหมายสำหรับผู้ฝ่าฝืน คนเคารพรักษากฎหมายเพราะกลัวถูกลงโทษ ส่วนคนที่ปฏิบัติตามหลักจริยธรรมอยู่ที่จิตสำนึกและมองเห็นประโยชน์ ในการปฏิบัติจึงได้กระทำการลงไป

2.6.3 จริยธรรมและศีลธรรม

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำนิยามความหมายศีลธรรมและจริยธรรมว่า เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไรรายละเอียดดังต่อไปนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2538 : 615) กล่าวว่า

“ได้มีบางท่านได้ขยายความหมายของคำว่า “ศีลธรรม” ให้กว้างขวาง เช่น ให้แยกคำว่า ศีลธรรมออกเป็นศีลกับธรรม ซึ่งจะทำให้ศีลธรรมคลุมคำสอนในพระพุทธศาสนาได้ทั้งหมด แต่ความรู้สึกของคนทั่วไปไม่ยอมแยกและขยายความต่อไป เช่น เมื่อนึกถึงศีลธรรม ก็ไม่อาจนึกไปถึง การฝึกสมาธิ การเจริญสติปัญญา การพิจารณาสังขารธรรมโดยไตรลักษณ์ เป็นต้น การขยายความหมายนั้นทำได้เพียงเชิงวิชาการเท่านั้น ส่วนความหมายที่เข้าใจกันโดยทั่วไปก็ต้องอยู่เพียงขั้นต้องแปลศีลธรรมว่า ธรรมขั้นศีล หรือธรรมคือศีล

อย่างไรก็ตาม ศีลธรรม ก็ยังหมายถึงความประพฤติที่ดีที่ชอบ คำว่า ศีลธรรมอย่างที่เราเข้าใจกันในปัจจุบัน จะขยายกันอย่างไรก็คงอยู่ในขอบเขตหมวดธรรมที่เรียกว่า กุศลกรรมบถ 10 ประการ ซึ่งมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ธรรมจริยา บางทีถ้าหันไปใช้คำว่า ธรรมจริยา อาจจะเหมาะสมอาจจะใช้ได้ (พึงสังเกตว่า ศีลธรรม แม้จะมีต้นศัพท์อยู่ในภาษาอังกฤษและสันสกฤตแต่ก็คำที่เป็นคำที่เกิดขึ้นในภาษาไทย และให้อยู่ในประเทศไทยเท่านั้น จึงเกิดปัญหาในการแสดงความหมายขึ้นในภายหลัง) ปัจจุบันคำว่าศีลธรรมตรงกับคำว่า Moral หรือ Morality ในภาษาอังกฤษแต่ไม่พบ

ในประเทศใด แปลคำภาษาอังกฤษทั้งสองคำนั้นว่า ศีลธรรม มีการแปลไว้ เพียงศีล หรือจริยธรรม เท่านั้น

พระมหาประยูร ธัมมจิตโต (ม.ป.ป. : 65) กล่าวว่า "บางท่านเรียกหลักแห่งความประพฤติ อันเนื่องมาคำสอนของพระพุทธศาสนาว่า "ศีลธรรม"และเรียกหลักแห่งความประพฤติ ซึ่งพัฒนามาจากแหล่งแห่ง "จริยธรรม" ศีลธรรมกับจริยธรรม จึงเป็นอันเดียวกันในทัศนะของนักวิชาการกลุ่มนี้ ความแตกต่างอยู่ที่แหล่งที่มา ถ้าแหล่งที่มาแห่งความประพฤตินั้น มาจากศาสนาหรือข้อบัญญัติทางศาสนา นับเป็นศีลธรรม แต่ถ้าเป็นหลักทั่วไปไม่เกี่ยวกับศาสนา คือ อาจเป็นคำสอนทางปรัชญาก็ได้ นับเป็นหลักจริยธรรม นักวิชาการกลุ่มนี้พยายามสร้าง "จริยธรรมสากล" ซึ่งจะเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของทุกคน โดยไม่จำกัดว่าเขานับถือศาสนาใด ทั้งพยายามบอกว่า คำว่า จริยธรรม เป็นศัพท์บัญญัติมีความหมายตรงกับภาษาอังกฤษว่า Ethics และ Ethical Rules ส่วนคำว่า ศีลธรรมเป็นศัพท์ที่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Moral และ Morality บางท่านใช้ คำว่า จริยธรรม ให้นำหมายถึง Morality และท่านพุทธทาสภิกขุ กล่าวไว้ว่า "จริยธรรม ก็คือ ศีลธรรม ซึ่งตรงกับคำศัพท์ว่า Morality นั้นเอง" อย่างไรก็ตามจากคำจำกัดความที่ยกมากล่าวอ้างไว้ทั้งหมดจะเห็นได้ว่า จริยธรรม หรือศีลธรรมนั้น ก็คือ หลักธรรมที่ควรประพฤติปฏิบัติที่มนุษย์ เห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม และได้สร้างขึ้นมาเพื่อให้ทุกคนได้ปฏิบัติตามและเป็นหลักเกณฑ์ที่ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข"

เมื่อพิจารณาตามข้อมูลที่ยกมานั้น จะเห็นได้ว่าจริยธรรมและศีลธรรมไม่สามารถแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาด ศีลธรรมเป็นหลักคำสอนศาสนาที่ว่า ด้วยความประพฤติดีประพฤติชอบ ส่วนจริยธรรมหลักแห่งความประพฤติดีปฏิบัติชอบ อันวางรากฐานอยู่บนหลักคำสอนทางศาสนา ปรัชญาและขนบธรรมเนียมประเพณี ผู้วิจัยมองเห็นว่า จริยธรรมในฐานะที่เป็นระบบ อันมีศีลธรรมเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ

2.6.4 การเกิดจริยธรรมของบุคคล

ความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดจริยธรรมในตัวบุคคลนั้น มีผู้ให้ทัศนคติแตกต่างกัน นักจริยธรรมบางส่วนแสดงความคิดเห็นว่า จริยธรรมของบุคคลนั้น เกิดจากการที่มนุษย์ได้รับการฝึกอบรมสั่งสอนจากอิทธิพลสิ่งแวดล้อม และได้รับจากการปลูกฝังการเรียนรู้จากสังคม เชื่อว่าสังคมมีส่วนในการปั้นมนุษย์ให้มีลักษณะต่าง ๆ ตามแต่มนุษย์จะอยู่ในสังคมใด ตั้งแต่เกิดของมนุษย์แต่ละคนได้รับประสบการณ์แตกต่างกันตามสภาพของสังคม สิ่งแวดล้อมและวุฒิภาวะของสังคมที่แตกต่าง

กันจึงทำให้บุคคลมีจริยธรรมไม่เหมือนกัน เด็กเล็ก ๆ จะได้รับการเรียนรู้ทุกอย่างว่า อะไรดีอะไรชั่ว จากผู้ที่อยู่ใกล้ซิด

สมบุรณ์ โพธิ์งาม (2523 : 10) ได้กล่าวถึง จริยธรรมในตัวบุคคลว่า “มาจากสภาพสิ่งแวดล้อมสังคมนั่นเอง เด็กเล็ก ๆ มักจะเลียนแบบผู้ใหญ่ โดยเฉพาะพ่อแม่ เป็นต้นเหตุที่สำคัญ เด็ก ๆ จะได้รับการเรียนรู้จากผู้ใหญ่ว่าอะไรดี อะไรไม่ดี ถ้าเด็กเรียนจากผู้ใหญ่ในทางไม่ดี พฤติกรรมของเด็กที่เกิดจากการเรียนแบบนั้น จะเป็นภัยกับสังคมในเมื่อเขาเหล่านั้นเจริญเติบโตขึ้น ดังนั้น สังคมจึงเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคม” จากข้อความที่ยกมาแสดงว่าสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการเกิดของจริยธรรมเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยมงคล 38 ประการ บทหนึ่งว่า การอยู่ในประเทศอันเหมาะสม ถือว่าเป็นมงคลอันประเสริฐ ดังนั้น ถ้าคนเราอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ย่อมประพฤติดีมากกว่าผู้ที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี

จริยธรรมในทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ เบญจศีล คำสอนเรื่องเบญจศีล เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป ในที่นี้จะไม่พิจารณารายละเอียดของศีลแต่ละข้อ สิ่งที่น่าสนใจคือ ศีลห้าข้อถูกกำหนดมาเพื่อจุดประสงค์อะไร ถ้าเราพิจารณาอย่างละเอียดแล้ว จะเห็นความสำคัญของศีลห้าในทัศนะของผู้วิชัยเบญจศีลแม้จะมีเนื้อหาง่าย ๆ แต่หากวิเคราะห์ให้ดีจะพบว่า หลักคำสอนนี้จะแฝงไว้ซึ่งความลึกซึ้งเอาไว้มากมาย และความลึกซึ้งดังกล่าวนี้ สามารถใช้เป็นแนวทางในการวินิจฉัยปัญหาทาง จริยธรรมที่สำคัญ ที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมของเราในเวลานี้ได้เป็นอย่างดีด้วยเบญจศีลประกอบด้วยข้อความห้าข้อความดังนี้ (ที.ปา.11/286/247 : อ้างถึงใน วราพงษ์ ปิยานนท์. 2545 :16)

1. ห้ามฆ่าสัตว์
2. ห้ามลักทรัพย์ที่เจ้าของมิได้ให้
3. ห้ามประพฤตินิดในกาม
4. ห้ามพูดเท็จ
5. ห้ามดื่มสุรา

คำว่า สัตว์ในศีลข้อแรก หมายถึง มนุษย์หรือสัตว์เดรัจฉาน คำว่า ฆ่ามีความหมายรวมไปถึงการทรมาน ทำร้าย หรือก่อความเจ็บปวดทรมานทางกายและจิตใจด้วย การลักทรัพย์การฉ้อโกง ปล้นกรรโชก หรือการกระทำใด ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินของคนอื่นมาโดยที่เจ้าไม่ได้ให้อย่างเต็มใจ

ศีลข้อสาม คือ การประพฤตินิดในกาม ได้แก่ การละเมิดทางเพศ ผู้วิชัยจะได้นำรายละเอียดมากล่าวไว้เพื่อให้ผู้ใดในการศึกษาได้กระทำความเข้าใจ เพราะเป็นพื้นฐานในการ

วินิจฉัยในเรื่องนี้โดยเฉพาะ เพื่อให้เข้าใจในศีลข้อที่สามให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป จึงขอนำเอาความหมายของคำว่า "กามะ" มากล่าวไว้ดังนี้

พระวินัยปิฎกเล่มที่ 1 ข้อที่ 347 ได้ให้ความหมายของศัพท์ว่า "กามะ" ไว้ว่า "กามะ" "ความใคร่ ความปรารถนาของตน"

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2539 : 69) ได้ให้ความหมายของศัพท์คำว่า "กามะ" ไว้ว่า "กามะ" แปลตามอักษร ได้แก่ "ความใคร่" ความปรารถนา สิ่งที่น่าใคร่ น่าปรารถนา และ (พระมหาสม สุมน. 2537 : 170) ได้ให้ความหมายไว้ว่า "กามะ" แปลตามตัวอักษรว่า "ความรักใคร่และความยินดี" ซึ่งหมายถึงความยินดีอย่างใดอย่างหนึ่ง อันเกิดจากเวทนาทั้ง 5 โดยนัยนี้ คำว่า "กาม" มิได้หมายเอาเฉพาะความต้องการทางเพศเท่านั้น แต่ยังหมายถึงความต้องการในทางทรัพย์สินและอำนาจวาสนาอื่น ๆ อีกด้วย นอกจากนี้ (พระมหาวชิโรจน์ วิโรจโน. 2543 : 61) ได้ให้ความหมายศัพท์คำว่า "กามะ" ไว้ว่า "กาม" หมายถึง การแสวงหาความสุขทางด้านอารมณ์ การตอบสนองทางด้านอารมณ์อันจัดเป็นกิเลสของมนุษย์ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องธรรมดาสามัญของคนโดยทั่วไป ที่จะต้องมีคู่และมีเพศสัมพันธ์กับคนที่เรารัก เพื่อเป็นการดำรงชาติเผ่าพันธุ์หรือเผ่าพันธุ์ของตนเองไว้ ดังนั้น จุดมุ่งหมายในข้อนี้ คือ การมีครอบครัว การแต่งงานเป็นต้น ซึ่งจัดเป็นความต้องการ ความรัก ความพอใจในกามารมณ์ ซึ่งโดยเนื้อความของคำว่า "กามะ" นั้นมีความหมายถึง 3 ประการ ดังนี้

1. หมายถึงความต้องการ ความสนุกสนานทั่วไป
2. หมายถึงความต้องการความสุขทางเพศ
3. หมายถึงความต้องการหาความสุขจากประสบการณ์ ทางศิลปะ

จากความหมายของคำว่า "กาม" ที่ได้ยกมากล่าวไว้แล้ว พอสรุปกล่าวไว้ว่า คำว่า "กามะ" มิได้หมายเอาเฉพาะความต้องการทางเพศเท่านั้น แต่ยังหมายถึง ความยินดีความเพลิดเพลินในอารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความยินดี ยินดีพอใจในความร่ำรวย ในชื่อเสียง ในอำนาจวาสนาในตนเองอีกด้วย

จี.เอส. ภัททะ (อ้างถึงใน พระมหาสม สุมน. 2527 : 262) ได้ให้ทัศนคติเกี่ยวกับกามะไว้ว่า "ที่แรกกามะ หมายเอาความพอใจและความต้องการทางเพศ และดังนั้น จึงถือว่าเป็นคุณค่าของมนุษย์อย่างต่ำสุด เพราะความต้องการดังกล่าวเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุคุณค่าทางวิญญาณชั้นสูง แต่ในขณะที่เดียวกัน ก็เป็นแรงกระตุ้นให้มีการแต่งงาน มีครอบครัว มีบ้านเรือน กิจการต่าง ๆ หลากอย่างเกิดขึ้น"

ประเภทของกามะ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึง ประเภทของกามไว้ 2 ประเภท คือ (ม.ม.13/398 ; อ้างถึงใน วราพงษ์ ปิยานนท์. 2545 : 17-18)

1. กิเลสกาม ความพอใจในกาม ความใคร่ในกามและความดำริในกามเป็นต้น
2. วัตถุกาม วัตถุหรืออารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความใคร่ แห่งความพอใจ อันได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โภกฐิพพะ อันเป็นที่ชื่นชอบ

กามะทั้ง 2 ประการ มีคำอธิบาย กิเลสกาม ได้แก่ กิเลสให้เกิดความใคร่ คือ ราคะ คือ ความกำหนัด ความใคร่ โลภะ คือ ความอยากได้ อิจฉา หรืออิจฉา คือ ความอิจฉา หรือความชิงหวง อรติ คือ ความยินดี อสันตภูฐิ คือ ความไม่สันโดษ เป็นอาทิ ส่วน วัตถุกาม ได้แก่ กามคุณทั้ง 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส โภกฐิพพะ อันเป็นที่ชื่นชอบ

จากคำอธิบายที่กล่าวมาแล้วนั้นพอจะจับใจความได้ว่า กามะ คือ ความรู้สึกภายใน ซึ่งเกิดจากความสัมผัส ระหว่างอายตนะภายในและอายตนะภายนอก ความรู้สึกประเภทนี้บังคับให้คนเรากระทำทุกอย่างด้วยความเห็นแก่ตัว ตกอยู่ในอำนาจแห่งความโลภ ความโกรธและความหลง ผลที่ได้รับจากการกระทำ คือ ความทุกข์ ผู้ที่ตกเป็นทาสแห่งความโลภ อยากได้ทุกอย่าง ต้องประสบปัญหาและความทุกข์ทั้งปวงตลอดชีวิต ถึงแม้ว่าเขาจะชอบหรือไม่ชอบก็ตาม

2.6.5 ทางดำเนินชีวิตของมนุษย์

อย่างไรก็ตามแม้ว่า พระพุทธศาสนาจะมองว่า กามะ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่ำ คือ เป็นอุปสรรคในการพัฒนาจิตไปสู่คุณค่าทางวิญญาณระดับสูงก็ตาม แต่การดำรงชีวิตของมนุษย์หรือทางเดินของจิตมีหลายทางเดินด้วยกัน เช่น ทางไปอบายภูมิ ทางไปโลกมนุษย์ ทางไปสวรรค์ ทางไปพรหมโลกและทางไปพระนิพพาน เป็นต้น มีอยู่ 2 สายใหญ่ ดังที่ (พระมหาสม สุมน. 2537 : 265) กล่าวไว้ว่า

1. ทางโลกหรือทางที่ดำเนินไปตามกระแสของความอยาก
2. ทางธรรมหรือทางทวนกระแสความอยาก

ผู้ดำเนินชีวิตในเส้นทางทั้ง 2 สายนี้ แม้จะมีทัศนคติแตกต่างกัน คือ ฝ่ายหนึ่งดำเนินไปตามกระแสแห่งความอยาก ถูกความอยากชักจูงไป อีกฝ่ายหนึ่งดำเนินชีวิตในกระแสความอยากมุ่งตรงสู่ความหลุดพ้น (วิมุตติ) อย่างเดียวกันจริง แต่ก็อยู่ด้วยกันในสังคมแห่งความสุข แต่อย่างไรก็ดีในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตแบบทางโลกเท่านั้น เพื่อให้สอดคล้องกับศีลข้อที่สาม ซึ่งเกี่ยวกับการประพฤติผิดทางกาม

เป็นการยากที่มนุษย์ทุกรูปทุกนามจะหลีกเลี่ยงจากสิ่งที่เรียกว่า “กามะ” ได้ เพราะกามะเป็นส่วนหนึ่งของตัณหาและอุปาทาน ซึ่งกิเลสทั้งสองประเภทนี้มีรากเง้าอยู่ที่อวิชชาเหมือนกัน

สำหรับผู้อยู่อยู่ในภวาวาสวิสัย ยังดำเนินชีวิตไปตามวิถีทางโลก ยังมีความรักความใคร่ พอใจใน กามอยู่ จะทำอย่างไรจึงจะใช้กาม คือ ความรัก ความใคร่ เป็นประโยชน์หรือเป็นสิ่งที่มีความค่า สำหรับชีวิต ในเรื่องนี้พอจะพิจารณาได้ 2 ประการด้วยกัน คือ

1. กามะบางอย่างเป็นสิ่งที่ควรลดลงและขจัดไปให้หมดสิ้น
2. กามะบางอย่างเป็นสิ่งที่ควรสนับสนุนหรือเพิ่มพูนให้มากขึ้น

ประการแรก หมายถึง ความรักใคร่พอใจในสิ่งที่ผิดศีลธรรม ซึ่งเป็นรากเหง้ามาจากอวิชา และความเห็นผิดที่ว่า "เห็นผิดนั้น" หมายถึงเห็นผิดจากธรรมะหรือความยุติธรรม หรือความเห็นที่ ขัดแย้งกับธรรมะ ดังที่ (พระมหาสม สุมน. 2537 : 267) ได้กล่าวไว้ว่า

1. อภิกิริยทิวฐิ ความเห็นว่า ไม่เป็นอันทำ เป็นความเห็นที่ปฏิเสธผลของกรรม
2. อเหตุกทิวฐิ ความเห็นว่า หาเหตุไม่ได้ ความเห็นที่ปฏิเสธเหตุผลของกรรม
3. นัตถิกทิวฐิ ความเห็นว่า ไม่มีอะไร เป็นความเห็นที่ปฏิเสธทั้งหมด ทั้งกรรมและผลของ กรรมและเห็นว่าไม่มีอะไร ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นของขาดสูญ

การเห็นผิดทั้ง 3 ประการนี้ เป็นความผิดที่ร้ายแรงมากเป็นการยากที่จะถอนได้ เมื่อความ คิดเห็นดังกล่าวนี้เกิดขึ้นแล้ว จะทำให้ความผิดอื่น ๆ ตามมาด้วยเช่น คิดผิด พูดผิด และทำผิด เป็นต้น เช่น มาลัตวี ลักทรัพย์ ประพฤติในกาม พูดเท็จ พูดส่อเสียด เป็นต้น กามะที่ตั้งอยู่บน มูลฐานแห่งความผิดทั้ง 3 ประการนี้ เป็นสิ่งที่หาค่าอะไรไม่ได้เลย เพราะเป็นเหตุให้กระทำสิ่งที่ ก่อให้เกิดทุกข์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นไม่มีจบสิ้น ฉะนั้น จึงเป็นสิ่งที่ควรขจัดเสียด้วยหลักธรรม 3 ประการ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

ประการที่ สอง คือ ความรักใคร่ หรือความต้องการในทางที่ถูกต้อง ไม่ขัดต่อธรรมะ และ ตั้งอยู่บนมูลฐานแห่งความเห็นถูก อันมีรากเหง้ามาจาก "วิชา" ความรักใคร่ หรือความต้องการ ประเภทนี้ เป็นสิ่งที่ควรเสริม ตัวอย่างเช่น รักใคร่พอใจในการบำเพ็ญกุศล (ธรรมกามะ) อันมีการ ให้ทาน รักษาศีลและเจริญเมตตา ภาวนา เป็นต้น ทั้งนี้ เพราะเป็นเหตุแห่งความเจริญก้าวหน้า ทางวิญญาณ การต้องการความดีในทางที่ถูกต้อง เป็นสิ่งที่ควรส่งเสริมให้มีมากขึ้น เพราะเป็นเหตุ แห่งความเจริญรุ่งเรือง เป็นสุขทั้งในปัจจุบันชาติและสัมปรายภพ

สรุปความแล้ว คำว่า "กามะ" อันได้แก่ ความรักความพอใจจัดว่าเป็นคุณค่าแห่งชีวิตของ มนุษย์นั้น คือ ความรักใคร่พอใจในสิ่งที่ตนปรารถนา ซึ่งแยกออกอธิบายได้หลายลักษณะดังนี้

1. รักใคร่ตนเอง (อัตตกาโม) ความรักใคร่ในลักษณะนี้เป็นแรงผลักดันให้พัฒนาตนเอง และคุ้มครองความปลอดภัยให้กันตนเอง

2. รักใคร่พอใจในอิฏฐารมณฺ์ อันมีลาภ ยศ สรรเสริญและความสุข เป็นต้น ความรักใคร่ในลักษณะนี้เป็นแรงผลักดันให้เกิดการแสวงหาความร่ำรวยและอำนาจวาสนา

3. รักใคร่พอใจในความสุขทางเพศ ลักษณะนี้เป็นแรงผลักดันให้เกิดการแต่งงาน มีครอบครัว มีบ้านมีเรือน ซึ่งนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของสังคม

4. รักใคร่พอใจในสิ่งที่สวยงาม ในเสียงที่ไพเราะและในสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ ซึ่งเป็นที่เจริญตาเจริญใจ ลักษณะนี้เป็นแรงผลักดันให้เกิดศิลปะ ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นจักขุศิลป์และโสตศิลป์

5. รักใคร่พอใจในการกระทำความดี ลักษณะนี้เป็นแรงผลักดันให้กระทำความดี เพื่อพัฒนาวิญญานของตนให้เจริญก้าวหน้า

ลักษณะของกามะที่กล่าวมานี้ จะถือได้ว่าเป็นคุณค่าแห่งชีวิตของมนุษย์ได้ก็ต่อเมื่อ ธรรมะควบคุมอยู่ หรืออยู่ในขอบเขตของธรรมะ ถ้าปราศจากธรรมแล้ว ก็เป็นสิ่งที่หาคุณค่าไม่ได้เลย

2.6.6 กามะเป็นเหตุแห่งความทุกข์

กามะเป็นไปได้ทั้งปัจจัยการส่งเสริมและการขัดแย้งกับชีวิตของมนุษย์ดังที่กล่าวแล้ว แต่ในมหาทุกขกัณฺฐสูตร (ม.มู. 12/235/213-218 ; อ้างถึงใน วราพงษ์ ปิยานนท์. 2545 : 19-20) พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงถึงความทุกข์ของมนุษย์และสัตว์ เพราะเกิดจากกามะ โดยแยกเป็น 6 ประการดังมีใจความดังต่อไปนี้

1. เพราะกามะเป็นเหตุ กามะเป็นต้นเค้า มนุษย์จึงลำบากตรากตรำ สู้กับธรรมชาติ สัตว์ร้ายบ้าง ทั้งโศกเศร้าคร่ำครวญโหม่นัส เป็นต้น

2. เพราะกามะเป็นเหตุเป็นต้นเค้า กษัตริย์ พราหมณ์ คฤหบดี ญาติพี่น้อง ชาย หญิง ต้องรบราฆ่าฟันกัน ต้องทะเลาะทุบตีกัน ต้องโต้เถียงกัน เป็นต้น

3. เพราะกามะเป็นเหตุเป็นต้นเค้า ผู้ชนจึงจับอาวุธเข้าสู่สงครามประหัตประหารกันตามบ้าง ทุกข์ปางตายบ้าง

4. เพราะกามะเป็นเหตุเป็นต้นเค้า มนุษย์จึงถูกยิงด้วยลูกศรบ้าง ถูกแทงด้วยหอกด้วยหลาวบ้าง จนตามหรือไม่ก็ทุกข์ปางตาย

5. เพราะกามะเป็นเหตุเป็นต้นเค้า มนุษย์จึงฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม จนถูกลงโทษจนตายหรือไม่ก็ปางตาย

6. เพราะกามะเป็นเหตุเป็นต้นเค้า มนุษย์จึงประพฤติกุจจริตทั้งหลาย ทั้งกาย วาจา และใจ พอตายไปจึงเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก อันเป็นสภาพทรมานยิ่ง

คำว่า "กามะ" ในที่นี้หมายถึงกามตัณหาที่เป็นสาเหตุให้เกิด ภวตัณหาและวิภวตัณหา ตามมา จากโทษของกามะทั้ง 6 ข้อนี้ แสดงชัดว่า กามตัณหาเป็นสาเหตุแห่งทุกข์ทั้งในชาติ ปัจจุบันและในชาติต่อไปหรือในโลกหน้าและมนุษย์ทุกชาติชั้นต้องเดือดร้อนเพราะกามะตัณหา

2.6.7 การละเมิดศีลข้อที่สาม

การประพฤตินิดในกามในศีลข้อที่สามได้แก่การละเมิดทางเพศในชายหรือหญิงที่มี เจ้าของดังที่คัมภีร์พระไตรปิฎก (วิ.มหา.1/427/568 ; อ้างถึงใน วราพงษ์ ปิยานนท์. 2545 : 20-21) ได้แสดงไว้ว่า สตรี 10 จำพวกที่บุรุษไม่ควรล่วงเกิน คือ

1. สตรีที่มีมารดาปกครอง คือ สตรีที่มีมารดาคอยระวัง ควบคุม ห้ามปรามให้อยู่ในอำนาจ
2. สตรีที่บิดาปกครอง คือ สตรีที่มีมารดาคอยระวัง ควบคุม ห้ามปรามให้อยู่ในอำนาจ
3. สตรีที่บิดามารดาปกครอง คือ สตรีที่มีบิดามารดาคอยระวัง ควบคุม ห้ามปรามให้อยู่ในอำนาจ
4. สตรีที่พี่น้องชายปกครอง คือ สตรีที่พี่น้องชายคอยระวัง ควบคุม ห้ามปรามให้อยู่ในอำนาจ
5. สตรีที่พี่น้องหญิงปกครอง คือ สตรีที่พี่น้องหญิงคอยระวัง ควบคุม ห้ามปรามให้อยู่ในอำนาจ
6. สตรีที่มีญาติปกครอง คือ สตรีที่มีญาติคอยระวัง ควบคุม ห้ามปรามให้อยู่ในอำนาจ
7. สตรีที่มีโคตรปกครอง คือ สตรีที่มีบุคคลร่วมสกุล คอยระวัง ควบคุม ห้ามปรามให้อยู่ในอำนาจ
8. สตรีที่มีธรรมปกครอง คือ สตรีที่มีสธรรมิกคอยระวัง ควบคุม ห้ามปรามให้อยู่ในอำนาจ
9. สตรีที่มีคู่หมั้น คือ สตรีที่มีผู้หมั้นไว้ตั้งแต่ในครรภ์ โดยที่สุด แม้สตรีที่ถูกบุรุษสวมด้วย ดอกไม้ ด้วยหมั้นหมายว่า สตรีนั้นเป็นของเรา
10. สตรีที่มีกฎหมายคุ้มครอง ได้แก่ สตรีที่พระราชาบางองค์ ทรงกำหนดอาญาไว้ว่า บุรุษใดถึงซึ่งสตรีผู้นั้น ต้องได้รับอาญาเท่านี้

อีกประการหนึ่ง สตรี 20 จำพวกนี้ บุรุษล่วงเกินทางประเวณีแล้ว ถือว่าผิดประเวณี ดังที่ปรากฏใน (มังคลลัตถทีปนี ปุตตทวารัสสังคหกถา ; อ้างถึงใน ปิ่น มุกข์กันต์. 2506 : 27-28)

1. มาตารักขิตา	หญิงอยู่ในความปกครองของมารดา
2. ปีตารักขิตา	หญิงอยู่ในความปกครองของบิดา

3. มาตาปิตุรักขิตา	หญิงอยู่ในความปกครองของมารดาบิดา
4. ภาตฺรรักขิตา	หญิงอยู่ในความปกครองของพี่ชายน้องชาย
5. ภคินีรักขิตา	หญิงอยู่ในความปกครองของพี่สาวน้องสาว
6. ญาติรักขิตา	หญิงอยู่ในความปกครองของญาติ
7. โคตรรักขิตา	หญิงอยู่ในความปกครองของตระกูล
8. ธัมมรักขิตา	หญิงอยู่ในความปกครองของคนผู้ประพฤตินิยมร่วมกัน (เช่น ภิกษุณี สิกขมานา สามเณรี เป็นต้น)
9. สารีกขา	หญิงอยู่ในความปกครองของสามี (ได้แก่หญิงที่มีสามี)
10. สปริทัณฑา	หญิงอยู่ในความปกครองของกฎหมาย
11. ธนิกีกิตา	หญิงที่ขายจ่ายทรัพย์สินมาเป็นภรรยา
12. ฉันทวาสินี	หญิงที่ยอมอยู่เป็นภรรยาด้วยความสมัครใจ
13. โภควาสินี	หญิงที่อยู่เป็นภรรยาเพราะหวังโภคทรัพย์
14. ปญฺวาสินี	หญิงซึ่งใจยอมอยู่เป็นภรรยาด้วยต้องการผ้าถุงผ้าห่ม
15. โอทปัตตกินี	หญิงที่ขายมาสู่ขอมมาเป็นภรรยาโดยการแต่งงานตามประเพณีนิยม
16. โภกตจุมภภา	หญิงที่ขายช่วงปลงภาระอันหนักลงจากศีรษะและอยู่เป็นภรรยา
17. ทาสี จ ภริยา จ	หญิงที่เป็นทาสด้วย ที่เป็นภรรยาด้วย
18. กัมมทวารี จ ภริยา จ	หญิงที่เป็นทั้งผู้รับจ้างทำงานด้วยและเป็นภรรยาด้วย
19. ธชาหตา	ภรรยาที่เป็นเชลย
20. มุหุตติกา	หญิงที่ขายอยู่ร่วมอยู่ด้วยเป็นคู่เดียว และคราวเดียว

สตรีทุกประเภทดังที่กล่าวมาแล้ว บุรุษใดล่วงเกินถือว่าเป็นการละเมิดศีลข้อที่สามอย่างไร ก็ตามการที่จะถือว่าล่วงเกินจนศีลขาด ผู้ละเมิดต้องมีเจตนาที่จะล่วงเกินและครบองค์ของศีลข้อที่สามด้วย คือ (บุญสง สิ้นฐานอก. 2534 : 39)

1. หญิงหรือชายเป็นที่ต้องห้าม
2. มีเจตนาที่จะล่วงประเพณี
3. ประกอบกิจในการเสพเมถุนธรรม
4. การยังอวัยวะให้จรดกัน

คำว่า "ประพุดติमितในกาม" เป็นคำที่มีความหมายกว้าง คือ มีความหมายครอบคลุมตั้งแต่การร่วมประเพณี โดยทั้งที่ทั้งสองฝ่ายกระทำไปด้วยความเต็มใจ มาจนถึงการข่มขืน เกี่ยวพาราสี และการกระทำงานทางกายและวาจา อันไม่เหมาะสมในทางเพศ ไม่ว่าฝ่ายที่ถูกกระทำจะพอใจหรือไม่ก็ตาม

ปัจจุบันจำนวนโสเภณีในประเทศไทยและโสเภณีที่ไปค้ากามารมณในต่างประเทศ ยังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ หากดูตามสถิติตามหน่วยงานของรัฐ จะเห็นว่าไม่มีจำนวนมากนัก แต่องค์กรพัฒนาเอกชนก็ประเมินไว้ในจำนวนที่สูงมาก มีผู้ประเมินไว้แตกต่างกัน ตั้งแต่ 75,000 คน จนถึง 2.8 ล้านคน (พระมหาวิญญู ผลเจริญ, 2542 : 8) ปัจจุบันนี้โสเภณีมิได้มีแต่ผู้หญิงเท่านั้น โสเภณีชายก็มีมากขึ้น รวมทั้งโสเภณีเด็กมีอยู่จำนวนมาก แต่ไม่ว่าจำนวนโสเภณีจะมีจำนวนเท่าใดก็ตาม ประเทศไทยก็มีภาพลักษณ์ที่ว่า เป็นประเทศที่มีโสเภณีมาก ต่อไปนี้จะได้กล่าวถึงสภาพปัญหาและเหตุปัจจัยแห่งโสเภณี ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ปัญหาโสเภณี เป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนเกี่ยวข้องกับปัญหาเศรษฐกิจ สังคมการเมืองและวัฒนธรรมหลายประการ การพิจารณาในเรื่องนี้จะต้องพิจารณาอย่างรอบด้านมองเห็นปัญหาได้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยขอประมวลภาพรวมมาให้ ณ ที่นี้พอสังเขปดังนี้

1) ปัญหาโสเภณี มีความเกี่ยวข้องกับสถานภาพของสตรีที่เป็นอยู่ในสังคมที่มีผู้ชายเป็นใหญ่ ผู้หญิงก็ถูกเอาเปรียบต่าง ๆ นานาผู้หญิงมีสถานการณที่ต่ำต้อย ผู้หญิงถูกสอนให้เป็นรองผู้ชายมาตั้งแต่เป็นเด็ก ดังนั้น จึงถูกเอาเปรียบมาโดยตลอด บางครั้งต้องทนต่อการเหยียบหยามของผู้ชายโดยไม่ปริปากบ่น รูปเอาเปรียบที่ผู้ชายทำกับผู้หญิงมีอยู่หลากหลาย เช่น ในปัจจุบันที่ชุมชนกำลังล่มสลาย ผู้หญิงและผู้ชายออกไปทำงานนอกชุมชน ผู้หญิงจะส่งเงินทองกลับบ้าน ในขณะที่ผู้ชายไม่ค่อยได้ส่ง ถ้าผู้หญิงไม่ส่งจะถูกตำหนิ (พระมหาวิญญู ผลเจริญ, 2542 : 8) ไม่แต่ในชนบทเท่านั้นที่ผู้หญิงที่มีสถานภาพเป็นรองแม้แต่ในเมือง ผู้หญิงที่ย้ายเข้ามาในเมืองก็ไม่มีวัฒนธรรมหรือระบบความสัมพันธ์ของหมู่บ้านมารองรับ จึงเปิดโอกาสให้ผู้ชายข่มขืนผู้หญิงมากขึ้น รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างชายหรือหญิงที่ไม่มีความเสมอภาคเช่นนี้ เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้มีการค้าประเวณียังคงดำรงอยู่

2) จากระบบระหว่างชายและหญิงที่ไม่เท่าเทียมกันนั้น ทำให้ผู้ชายแสวงหาประโยชน์จากผู้หญิงอย่างง่ายดาย ผู้หญิงมักจะถูกหลอกถูกรบมขัดเกลาจากสังคมให้เชื่อฟังผู้ชายบางครั้งผู้หญิงก็เชื่อฟังผู้ชายอย่างตายใจ โดยไม่เฉลียวใจว่าจะถูกหลอกใช้ มีผู้หญิงจำนวนมากที่ถูกหลอกไปขายตัวเป็นโสเภณี ในที่สุดก็ต้องประกอบอาชีพนั้นต่อไป

3) ปัจจุบัน มีบิดามารดาของเด็กจำนวนมากที่ยอมลูกของตนเข้าสู่อาชีพโสเภณี โดยที่ตนจะได้รับเงินล่วงหน้า ก่อนที่จะส่งเด็กไปค้าประเวณี วิธีการนี้เรียกว่า "ตักเซียว" บิดามารดาได้รับเงินมาจำนวนหนึ่งที่มาพอสมควร แต่เมื่อเด็กหญิงไปค้าประเวณีแล้วนั้นจะต้องทำงานชดใช้หนี้ถึง 2 เท่า หรือมากกว่านั้น บางทีเด็กบางคนเคราะห์ร้ายก็จะถูกส่งไปขายในที่อื่นอีกหลายทอดไปเริ่มต้นสร้างหนี้ใหม่ไม่มีวันจะหมดสิ้น

4) ในบางกรณี ไม่มีการบังคับให้ค้าประเวณี มีเด็กหญิงจำนวนหนึ่งที่เห็นรุ่นพี่ไปประกอบอาชีพโสเภณีแล้วเก็บเงินส่งให้ทางบ้าน ได้สร้างบ้านเรือนหลังใหม่ มีเงินซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกภายในบ้านมากมาย เมื่อหญิงมีการค้าประเวณีกลับมาบ้าน ก็จะได้รับยกย่องชมเชย แม้แต่วัดในชุมชนก็ได้รับการสนับสนุนจากเธอในรูปของกุญแจหรือการทอดผ้าป่า ทำให้รุ่นน้อง ๆ สนใจในอาชีพค้าประเวณีไปด้วย

5) ปัจจุบัน แหล่งค้าประเวณีในประเทศไทยมีอยู่ในรูปแบบที่หลากหลาย มีทั้งแหล่งที่คนรู้จักกันดี และแหล่งที่เกิดขึ้นใหม่ที่คนทั่วไปยังไม่รู้จักว่ามีการค้าขายประเวณีบริการทางเพศ จากข้อมูลฝ่ายกามโรค กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุขระบุว่า ประเทศไทยมีแหล่งการค้าประเวณีทั้ง 24 ประเภท คือ ซ่อง โรงแรม ไนท์คลับ บาร์เบียร์ บาร์วิंग อะโกโก้บาร์ ดิสโกเทค ร้านอาหาร คอฟฟี่ชอป คาเฟ่ คอคเทลเลาจ์ ผับ โรงน้ำชา สถานอาบอบนวด โรงนวดแผนโบราณ ร้านเสริมสวย ร้านตัดผม นางโหรศัพย์ บาร์เกย์ เกสต์เฮาส์ คาราโอเกะ เซาน่า บังกะโล และประเภทอื่น ๆ อีก การจัดการกับปัญหาโสเภณีหรือการค้าประเวณี โดยเฉพาะการใช้มาตรการทางกฎหมาย จึงมิใช่เรื่องง่าย เนื่องจากสถานบริการหลายประเภท เป็นสถานบริการที่จัดตั้งขึ้นมาโดยได้รับอนุญาตตามกฎหมาย

6) จากกรณีที่สถานบริการทางเพศและมีโสเภณีจำนวนมาก การจัดการท่องเที่ยวโดยมีวัตถุประสงค์การค้ากามารมณ์ และมีการค้าหญิงข้ามชาติ จึงทำให้ประเทศไทยถูกมองจากชาวต่างชาติว่าในแง่ลบ และต่างชาติเห็นว่าประเทศไทยมีหญิงค้าประเวณีจำนวนมากและลูกค้าสามารถแสวงหาการบริการทางเพศได้อย่างสะดวกสบายในประเทศไทย ทำให้ประเทศไทยพลอยเสียชื่อเสียงไปด้วย

7) จากสภาพการณ์แห่งโสเภณี จะเห็นการเชื่อมโยงของปัญหานี้กับปัญหาอื่น ๆ อีกมากมาย ปัญหาโสเภณีเป็นปัญหาที่ซับซ้อน มีผลเกี่ยวที่ได้รับผลประโยชน์และได้รับผลประโยชน์เป็นจำนวนมาก ผลกระทบมิได้ตกอยู่กับผู้ประกอบการอาชีพโสเภณี หรือบุคคลในการค้าประเวณีเท่านั้น แต่คนในสังคมจะได้รับผลกระทบเช่นกัน ภาวะกึ่งที่เกิดขึ้นใครจะเป็นผู้รับผิดชอบนอกจาก

คนในสังคมเท่านั้นจะเป็นผู้รับไป ดันทุนทางธรรมชาติ ดันทุนทางสังคมและดันทุนทางวัฒนธรรม ก็ต้องสูญเสียไปเพราะปัญหาในด้านนี้มีใช้น้อย

สภาพของปัญหาที่กล่าวมานี้ ทำให้เห็นความเชื่อมโยงของปัญหาหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุปัจจัยของปัญหาอื่น ขณะเดียวกันปัญหาเหล่านั้นก็เป็นปัญหาที่เชื่อมโยงแก่กันและกัน สนับสนุนให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมามีรู้จบ การศึกษาสภาพปัญหาจึงถูกมองอย่างรอบด้าน ให้เห็นความเชื่อมโยงของปัญหาต่าง ๆ เป็นองค์รวม พระพุทธศาสนาจึงเรียกการมองเช่นนี้ว่า ปฏิจจสมุปบาท หรือ อิททัปปัจจยตา ปัญหาที่เกิดขึ้นมิได้ดำรงอยู่อย่างโดด ๆ หากแต่มีความซับซ้อน และการแก้ปัญหาที่ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยวิชาการทางด้านเทคนิคของแต่ละรายวิชา แต่ต้องบูรณาการแห่งสหวิชาและมองให้ความเชื่อมโยงนั้นด้วยจึงจะแก้ปัญหาได้ ที่กล่าวมานี้เป็นสภาพของปัญหาที่ดำรงอยู่เท่านั้น คือ เป็นเรื่องของความทุกข์

2. เหตุให้เกิดโศกณิในปัจจุบัน เหตุปัจจัยของปัญหาโศกณิมีหลายประการ ที่ทำให้โศกณิและปัญหาโศกณิยังคงอยู่และขยายออกไป ที่ผ่านมามักจะอ้างกันว่ามาจากความยากจน ทำให้คนเข้าสู่การขายบริการทางเพศ นั่นก็มีส่วนถูก แต่ความยากจนมิได้เป็นปัญหาปัจจัยเดียว แม้ว่าความยากจนจะเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญ แต่ก็ยังเป็นปัจจัยหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญหลายประการ ปัญหาโศกณิเกิดจากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษาและวัฒนธรรมที่มีความสลับซับซ้อนและเชื่อมโยงกัน ดังที่ (พระมหากวีนิย ผลเจริญ, 2542 : 11-14) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้หญิงเป็นโศกณิไว้ดังนี้ คือ

- 1) ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ
- 2) เหตุปัจจัยจากครอบครัว
- 3) เหตุปัจจัยทางการเมือง
- 4) เหตุปัจจัยทางการศึกษา
- 5) เหตุปัจจัยทางวัฒนธรรม
- 6) เหตุปัจจัยที่เกิดจากขบวนการการค้าหญิง (และชาย)

จากเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่า เหตุปัจจัยเหล่านั้นมีเหตุเชื่อมโยงกัน จนแยกออกจากกันได้ยากว่า เหตุปัจจัยใดที่สำคัญที่สุด การทำความเข้าใจสาเหตุแห่งปัญหาโศกณิเป็นเรื่องที่จะต้องมองเป็นองค์รวม จนเข้าใจเงื่อนไขความซับซ้อนที่ดำรงอยู่ จึงสามารถหาวิธีที่จะแก้ไขปัญหาได้ ก็ไม่ใช่เรื่องง่ายเช่นเดียวกันวิธีการมองหาสิ่งต่าง ๆ ว่ามีความเกี่ยวข้องกัน เป็นเหตุและผลแก่กันและกัน ไม่โดยตรงก็โดยอ้อมเช่นนี้ พระพุทธศาสนาของแบบปฏิจจสมุปบาท

หรือการมองแบบอทิปปัจจยตา ซึ่งเป็นสังขธรรมที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่ถูกต้องให้ปัญหาเหลือน้อยลงและหมดไปในที่สุด

ปัญหาโสภณีนีถือว่เป็นปัญหาใหญ่ซึ่งนับวันแต่จะทวีความรุนแรงขึ้น ปัญหานี้มิได้มีเฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น หากแต่ว่เป็นปัญหาที่มีอยู่ทั่วโลก การพิจารณาปัญหานั้นอาจพิจารณาได้หลายแง่หลายมุม ซึ่งอาจสรุปได้เป็นสองทาง คือ ทางด้านสังคมและทางด้านจริยธรรม การพิจารณาทางด้านสังคม คือ การวิเคราะห์ว่ว่อะไรคือสมมติฐานของการเป็นโสภณีความเป็นอยู่ของโสภณีเป็นอย่างไร ถ้าเราแก้ปัญหาโสภณีจะท่อย่างไร เป็นต้น การพิจารณาเช่นนี้เป็น การพิจารณาข้อเท็จจริงไม่ใช่เรื่องคุณค่า

การพิจารณาในด้านจริยธรรม เป็นการพิจารณาในแง่ของคุณค่า กล่าวคือ พิจารณาว่ การเป็นโสภณีผิดหรือไม่ผิดศีลธรรม และสังคมควรอนุญาตให้มีโสภณีได้หรือไม่ เป็นต้น การพิจารณาในแง่นี้ไม่เกี่ยวกับข้อเท็จจริง แต่ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นอาจใช้เป็นข้อมูลในการวินิจฉัยค่าทางจริยธรรมได้ จะอย่างไรก็ตาม เมื่อมองจากด้านจริยธรรม ข้อเท็จจริงไม่ใช่ข้อเงื่อนไขหลักที่จะทำให้สรุปว่ อาชีพโสภณีถูกหรือผิดตามหลักศีลธรรม การวินิจฉัยปัญหาจริยธรรมยังคงอาศัยเหตุผลเป็นปัจจัยสำคัญ ข้อเท็จจริงเป็นเพียงเงื่อนไขสนับสนุนช่วยให้เราวินิจฉัยค่าทางจริยธรรมให้อ่อนลงหรือแข็งขึ้นเท่านั้น เช่น วินิจฉัยด้วยเหตุผลแล้วสรุปว่ การเป็นโสภณีผิดศีลธรรม ข้อเท็จจริงที่ว่โสภณีในเมืองไทย เป็นโสภณีเพราะความยากจน ช่วยลดค่า คือ ความผิดจริยธรรมให้อ่อนลง

เมื่อพิจารณาปัญหาโสภณีส่วส่วนมากจะพูดในด้านสังคมศาสตร์นั้น มักจะกล่าวลวงเข้ามาในขอบเขตของจริยธรรมโดยไม่รู้ตัวส่วใหญ่มักพูดว่ อาชีพโสภณีไม่ควรมีในสังคมไทย

ข้อเท็จจริง การวินิจฉัยปัญหาโสภณี ในแง่จริยธรรมเป็นปัญหาใหญ่พอ ๆ กับการวินิจฉัยในด้านสังคมศาสตร์ และการวินิจฉัยด้านสังคมศาสตร์ มีจริยธรรมเป็นพื้นฐานของการวินิจฉัยในด้านสังคมด้วย การเริ่มอธิบายปัญหาโสภณีด้วยการสรุปว่ อาชีพโสภณีผิดศีลธรรมไม่ควรมีในสังคมเป็นเรื่องที่ควรนำมาพิจารณาให้รอบครอบ เพราะเป็นเรื่องใหญ่มีความสลับซับซ้อน หากต้องการเริ่มต้นในการวินิจฉัย ควรวินิจฉัยว่ การเป็นโสภณีผิดหรือไม่ผิดศีลธรรม ถ้าผิด ผิดเพราะอะไร ไม่ผิดเพราะเหตุใดเมื่อวิเคราะห์เหตุนี้เสร็จแล้ว จึงจะจัดการกับโสภณีอย่างถูกต้อง

ในทัศนะของพระพุทธศาสนา หลักจริยธรรมที่ใช้ในการวินิจฉัยปัญหานี้ คือ ศีลข้อที่สาม ได้แก่ การไม่ประพฤติผิดในกามสามภรรยาที่ประพฤติอยู่ในการเสพเมถุนธรรมต่อกันไม่เป็นการผิดศีลข้อนี้ บัณชิต คือ ผู้รั้งหลาย ตีเตียนไม่ได้เพราะเป็นไปตามกิจกรรมธรรมชาติของโลก แต่ถ้าชายหรือหญิงที่ประพฤติผิดทางกามต่อชายหรือหญิงที่ไม่ได้เป็นสามีภรรยาของตน และชายหญิง

นั้นมีผู้พิทักษ์รักษาอยู่ ดังที่ได้กล่าวไว้ในข้อ 3.4 จัดว่าเป็นการประพุดิล่วงเกินศีลข้อสาม อัน บัณฑิตทั้งหลายพึงติเตียนได้ เพราะมิได้เป็นไปตามธรรมดาของโลก

จุดประสงค์ของการบัญญัติศีลของพระพุทธเจ้า ก็เพื่อปลูกฝังความสามัคคีและสร้างความเป็นปึกแผ่นป้องกันความแตกร้างในหมู่มนุษย์ในการปฏิบัติตนตามฐานที่ตนมีอยู่ เช่น เป็นภรรยา มีความรักดีต่อสามีแห่งตน เป็นสามีต้องประกอบด้วยความสันโดษ คือ ยินดีในภรรยาของตน ไม่ล่วงเกินในทางประเพณีกับหญิงอื่น

จากข้อมูลที่ได้ยกมากล่าวไว้นั้นจะเห็นได้ว่า การละเมิดศีลข้อที่สามนี้ เกี่ยวเนื่องไปถึง สถานภาพการแต่งงานของผู้นั้นด้วย คนที่แต่งงานแล้วพระพุทธศาสนาถือว่า มีพันธะต่อศีลธรรม ต่อคนที่แต่งงานด้วย พันธะที่กล่าวถึงนี้ คือ การให้เกียรติแก่คนที่ตนรัก และทะนุถนอมซึ่งกัน และกัน ไม่ว่าจะมีความรู้สึกทางจิตใจหรือทางกายภาพก็ตาม

จริยธรรมในทางพระพุทธศาสนาให้ความเสมอภาคแก่หญิงและชายเท่ากัน ไม่มีใครได้รับการยกเว้นเป็นพิเศษ สำหรับชายที่มักพูดว่า การเที่ยวโสเภณี ไม่เป็นการนอกใจภรรยา นั้น เขาควรถามปัญหาตนเองว่า ถ้าภรรยาไปเที่ยวโสเภณีชายบ้าง จะรู้สึกอย่างไร เขามีเหตุผลอะไรที่จะบอกภรรยาว่า การกระทำเช่นนั้น ไม่เป็นการประพุดินอกใจ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การเที่ยวโสเภณีไม่ว่าชายหรือหญิงที่แต่งงานกันแล้ว ย่อมถือว่าเป็นการละเมิดศีลข้อที่สามเป็นการผิดจริยธรรมทางเพศ จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาแล้ว พอจะกล่าวได้ว่า จะล่วงเกินทางเพศไม่ว่าหญิงหรือชายที่มีผู้ปกครองดูแลและชายหญิงที่แต่งงานกันเป็นสามีภรรยา ย่อมถือว่าเป็นการละเมิดศีลข้อที่สามตามทัศนะของพระพุทธศาสนา เพราะหญิงชายเหล่านั้นถือว่ามีเจ้าของ

2.7 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม

ชไมมาศ บรรพพงศ์ (2544 :15)

ความรู้ หมายถึง ข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ รายละเอียดต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้รับและเก็บสะสมได้
ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่แสดงออกต่อสิ่งต่าง ๆ ในลักษณะความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ ไม่เห็นด้วยต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด

พฤติกรรม หมายถึง การปฏิบัติ การกระทำ หรือการประพุดิปฏิบัติเพื่อให้เกิดความชำนาญหรือความเคยชิน

ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทศนคติ และพฤติกรรม

ความรู้ → ทศนคติ → พฤติกรรม

หมายถึง ความรู้มีความสัมพันธ์กับทศนคติ
ซึ่งมีผลให้เกิดพฤติกรรม

ความรู้ ↔ ทศนคติ → พฤติกรรม

หมายถึง ความรู้ และทศนคติมีความสัมพันธ์กันและทำให้เกิดพฤติกรรม

ความรู้ → ทศนคติ → พฤติกรรม

หมายถึง ความรู้ และทศนคติต่างก็ทำให้เกิดพฤติกรรมได้โดยที่ความรู้และทศนคติไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กัน

ความรู้ → พฤติกรรม

ทศนคติ → พฤติกรรม

หมายถึง ความรู้มีผลต่อพฤติกรรมทั้งทางตรง และทางอ้อมโดยมีทศนคติเป็นตัวกลาง

ทศนคติ (Attitude) เป็นคำซึ่งมีรากกำเนิดมาจากภาษาละตินว่า "Aptus" แปลว่า ใฝ่เยี่ยงและเหมาะสม และเมื่อนำมาใช้ความหมายของคำว่า "Attitude" หมายถึงท่าทีที่แสดงออกของคนเรา ซึ่งบ่งบอกถึงสภาพจิตใจ (ชวนะ ภวภานันท์. 2527 : 20)

ชัตติยา กรวรรณสุต (2516 : 2) อธิบายว่า ทศนคติหมายถึงความรู้สึกที่คนเรามีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือหลายสิ่งก็ตามในลักษณะที่เป็นอัตวิสัย (Subjective) อันเป็นพื้นฐานเบื้องต้น หรือมีผลให้เกิดการกระทำหรือแสดงออกที่เรียกว่า พฤติกรรม

สุนีย์ ชุ่มจิต (2523 : 27) ได้อธิบายความหมายไว้ว่า ทศนคติมีความเหมือนกับการเรียนรู้และการรับรู้ในแง่ของความสัมพันธ์กับประสบการณ์ของบุคคลด้วยเช่นกัน ทศนคติต่อสิ่งใดจะมีรากฐานมาจากผลรวมของประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งนั้น ๆ ทั้งที่เป็นประสบการณ์ตรง คือ ประสบการณ์ส่วนของแต่ละคนที่ได้รับมาแตกต่างกันออกไป ซึ่งเป็นประสบการณ์สำคัญที่สุดกับประสบการณ์ทางอ้อม ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากครอบครัว โรงเรียน เพื่อน หรือกลุ่มสังคมที่บุคคล

สังกัดอยู่ อย่างไรก็ตามหากทัศนคติของแต่ละช่วงเวลาไม่ได้ฝังรากลึก หรือยังไม่ได้ยึดถือไว้อย่างเหนียวแน่นก็อาจเปลี่ยนแปลงได้ เมื่อบุคคลนั้นเผชิญกับประสบการณ์ใหม่

Newcomb T.Turner R. และ Converse P. (1965 : 41-42 ; อ้างถึงใน วัชรภรณ์ รังสี-กุลพิพัฒน์. 2546 : 26) ได้ให้ความหมายของทัศนคติว่า "แนวคิดรวบยอดของทัศนคตินั้น ได้รับพื้นฐานมาจากประสบการณ์ในอดีต ซึ่งจะเก็บสะสมและมีการจัดโครงสร้างได้เมื่อเจอสถานการณ์ใหม่ ๆ ก็จะนำมาประเมินหรือตีค่าสถานการณ์ใหม่ ๆ นั้น

Shaw และ Wright (1976 : 3 ; อ้างถึงใน วัชรภรณ์ รังสีกุลพิพัฒน์. 2546 : 26) ให้ความหมายของทัศนคติว่า "หมายถึง ความรู้สึกทางจิตใจของบุคคลเนื่องจากการเรียนรู้ ตลอดจนประสบการณ์ซึ่งกระตุ้นให้บุคคลมีพฤติกรรมไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งในการตอบสนองต่อสิ่งเร้าหรือจินตนาการต่าง ๆ ที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้อง"

จากความหมายของทัศนคติ ที่นักจิตวิทยาได้ให้ความหมายไว้แล้วนั้น ได้แสดงให้เห็นว่าทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ ซึ่งโดยทั่วไปจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ (ณรงค์ศักดิ์ จันทร์นวล. 2527 : 666-668)

1. องค์ประกอบทางด้านความเชื่อ (Cognitive of Beliefs Component) องค์ประกอบนี้หมายถึง ความเชื่อของบุคคลเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ เช่น คนภาคเหนืออาจเชื่อว่าคนกรุงเทพฯ มักหลอกหลวง หรือนักเล่นรถมีความเชื่อว่า รถยนต์ยี่ห้อเบนซ์ทำจากเยอรมัน เป็นรถที่มีคุณภาพดีคงทน และนักวิทยาศาสตร์เชื่อว่าโลกที่เราอยู่นี้กลม ความเชื่อเกิดจากประสบการณ์ส่วนตัว และการเรียนรู้จากผู้อื่น เช่น คำบอกเล่า หรือจากการอ่าน หรือได้ยิน ได้ฟังข่าวสารทางสื่อมวลชน
2. องค์ประกอบทางด้านอารมณ์หรือความรู้สึก (Affective Component) หมายถึง ปฏิกริยาตอบสนองทางด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ของบุคคลต่อวัตถุ หรือสิ่งต่าง ๆ ในการจัดองค์ประกอบทางอารมณ์ ตัวแปรที่บ่งการว่าอารมณ์ของบุคคลที่มีต่อวัตถุ จะเป็นไปในรูปใดนั้น อาจจะเป็นความเชื่อและประสบการณ์ของแต่ละบุคคลนั่นเอง เช่น ถ้านักศึกษาชาวอเมริกันผิวขาว จะมีความรู้สึกทางลบกับคนนิโกร ประสบการณ์บุคคลอาจเป็นตัวตัดสินอารมณ์ของบุคคล ถ้าหากบุคคลจะมีประสบการณ์โดยตรงในแง่ลบต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ก็อาจทำให้เขาเกิดความรู้สึกที่ไม่ดี หรือทางลบต่อสิ่งนั้นด้วย
3. องค์ประกอบของพฤติกรรมหรือการกระทำ (Behavioral or Action Component) หมายความว่า บุคคลจะประพฤติ ปฏิบัติต่อวัตถุหรือกลุ่มบุคคลอย่างไร ในกรณีนี้ความเชื่อ และความรู้สึกมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม เช่น ถ้านาย ก. ไม่ชอบนาย ข. นาย ก. อาจไม่คบ นาย ข. เป็น

เพื่อนก็ได้ ในทางตรงกันข้าม พฤติกรรมก็สามารถมีอิทธิพลต่อความเชื่อ และความรู้สึกของบุคคลได้เช่นเดียวกัน

แหล่งของทัศนคติ

จะเห็นได้ว่าทัศนคติ เป็นสิ่งที่เกิดมาจากการเรียนรู้ (Learning) จากแหล่งทัศนคติ (Source Attitude) ต่าง ๆ ที่มีอยู่มากมาย สามารถสรุปได้ดังนี้ (ชนิษฐา เบญจจาริกุล, 2535 : 23-24)

1. ประสบการณ์เฉพาะอย่าง (Specific Experience) เมื่อบุคคลมีประสบการณ์เฉพาะอย่างต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดในทางที่ดีหรือไม่ดี จะทำให้เขาเกิดทัศนคติต่อสิ่งนั้น ไปตามทิศทางที่เคยมีประสบการณ์มาก่อน เช่น นาย ก. เคยพูดคุยกับนาย ข. ด้วยไมตรีที่ดี ก็จะทำให้ นาย ข. รู้สึกชอบหรือมีทัศนคติที่ดีต่อนาย ก.
2. การติดต่อสื่อสารจากบุคคลอื่น (Communication From Others) การได้รับติดต่อสื่อสารจากบุคคลอื่น จะทำให้เกิดทัศนคติจากการรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ จากผู้อื่นได้ เช่น เด็กที่เคยได้รับการอบรมสั่งสอนจากผู้ใหญ่ว่าทำอย่างนี้ไม่ดี ก็จะทำให้เด็กมีทัศนคติต่อการกระทำต่าง ๆ ตามที่ได้รับทราบมา
3. สิ่งที่เป็นแบบอย่าง (Models) การเลียนแบบผู้อื่นทำให้เกิดทัศนคติขึ้นได้ เช่น เด็กมีความเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ เมื่อเห็นว่าพ่อแม่แสดงทำสิ่งใดก็ตาม เด็กจะเลียนแบบคือไม่ชอบสิ่งนั้นด้วย
4. ความเกี่ยวข้องกับสถาบัน (Institutional Factors) ทัศนคติของบุคคลหลายอย่างเกิดขึ้นเนื่องจากความเกี่ยวข้องกับสถาบัน เช่น โรงเรียน วัด หน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งสถาบันเหล่านี้จะเป็นแหล่งที่มา และสนับสนุนให้คนเกิดทัศนคติบางอย่างขึ้นมาได้

โดยสรุป พัฒนาการทางด้านทัศนคติของบุคคลเกิดจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่บุคคลนั้นได้รับ การปรับตัวของบุคคลเพื่อให้เข้ากับสังคม การเลียนแบบในสังคม สิ่งเหล่านี้จะรวมตัวกันและสร้างสมกลายเป็นแบบแผนทัศนคติของแต่ละบุคคลขึ้น หรือจะกล่าวได้ว่า พัฒนาการของทัศนคติเกิดจากการติดต่อสัมพันธ์กันของบุคคล (Association) การถ่ายทอดแบบอย่างของคนอื่นมาเป็นของตน (Transfer) และการพบสิ่งที่คนต้องการ (Need Satisfaction) การที่สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ย่อมมีผลทำให้ทัศนคติของบุคคลเปลี่ยนแปลงและหันเหตามสภาพการณ์ในสังคมได้บ้าง

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (Attitude Change)

ทัศนคติของบุคคลเมื่อเกิดขึ้นแล้วแม้จะคงทน แต่ก็สามารถเปลี่ยนได้ โดยตัวบุคคล สถานการณ์ ข่าวสาร การชวนเชื่อ และสิ่งต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการยอมรับในสิ่งใหม่ แต่จะต้องมี

ความสัมพันธ์กับค่านิยมเดิมของบุคคลนั้น นอกจากนี้ อาจเกิดจากการยอมรับโดยการบังคับ เช่น กฎหมาย ข้อบังคับ

จตุพร รัตแพทย์ (2538 : 18) การเปลี่ยนทัศนคติมีอยู่ 2 ชนิด คือ

1. การเปลี่ยนแปลงไปในทางเดียวกัน หมายถึง ทัศนคติของบุคคลที่เป็นไปในทางบวกก็จะเพิ่มมากขึ้นไปในทางบวกด้วย และทัศนคติที่เป็นไปในทางลบก็จะเพิ่มมากขึ้นในทางลบด้วยการเปลี่ยนแปลงแบบนี้ง่ายและคงทนกว่าการเปลี่ยนแปลงไปคนละทาง

2. การเปลี่ยนแปลงไปคนละทาง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทัศนคติเดิมของบุคคลที่เป็นไปในทางบวกก็จะลดลงไปในทางลบ และถ้าเป็นไปในทางลบก็จะกลับเป็นไปในทางบวก

ทัศนคติของบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงได้หลายวิธี เช่น บุคคลได้รับข่าวสารจากบุคคลหรือสื่อมวลชน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์ประกอบทัศนคติด้านความรู้ และมีแนวโน้มทำให้องค์ประกอบด้านความรู้สึกและพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปด้วย ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่า หากครูรับสารจากสื่อมวลชนที่แตกต่างกัน ก็ย่อมทำให้องค์ประกอบของทัศนคติ ความรู้สึก และพฤติกรรมของครูแต่ละคนแตกต่างกันไปด้วย

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่า ทัศนคติ หมายถึง ความคิดเห็นที่มีอารมณ์ ความรู้สึกที่มีมาประกอบ เป็นแนวโน้ม อันเป็นความพร้อมที่จะทำให้มีการแสดงออกในการสนับสนุน หรือต่อต้านสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง จะกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ทัศนคติ หมายถึง แนวโน้ม หรือความพร้อมที่บุคคลอาจจะแสดงออกมาเป็นความคิดเห็น หรือพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง บุคคลใดบุคคลหนึ่ง องค์กรใดองค์กรหนึ่ง ทัศนคติประกอบด้วย ความรู้ อารมณ์ และการกระทำ ซึ่งการกระทำจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับความรู้และอารมณ์ในเรื่องนั้น ๆ ว่าเป็นบวกหรือลบ ในที่นี้ทัศนคติต่อนักเรียนที่มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร สามารถอธิบายได้ว่า ถ้าครูมองเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควรของนักเรียนเป็นเรื่องปกติธรรมดา โดยที่ไม่รู้สึกว่าเป็นเรื่องที่ร้ายแรงหรือเป็นปัญหา การกระทำก็จะสะท้อนออกมาตามความรู้สึกนึกคิดนั้น ๆ ดังนั้น ทัศนคติที่แตกต่างกันก็จะส่งผลถึงบทบาทการกระทำที่ต่างกัน

2.8 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและใกล้เคียงกับบทบาทของครูต่อการป้องกันแก้ไขปัญหานักเรียนมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร ผู้ศึกษาได้สรุปประมวลงานวิจัยต่าง ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ดวงใจ วัฒนปัญญา (2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของครูสังกัด กรุงเทพมหานครที่มีต่อการลดความเสี่ยงการขายบริการทางเพศของนักเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูต่อนักเรียนชายบริการทางเพศ เพื่อศึกษาบทบาทของครูในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนชายบริการทางเพศ และศึกษาความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนชายบริการทางเพศ ผลการศึกษา พบว่า เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ประชากรที่ศึกษา มีความคิดเห็นต่อความรุนแรงของปัญหาอยู่ในระดับมากเป็นอันดับแรก รองลงมา คือ สาเหตุปัญหาและการป้องกันและแก้ไขปัญหาดตามลำดับ ส่วนบทบาทของครูในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนชายบริการทางเพศ เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ย พบว่า ประชากรที่ศึกษามีการปฏิบัติหน้าที่ในการเป็นผู้แนะนำแนวทางอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ เป็นที่ปรึกษา เป็นผู้ช่วยเหลือ และเป็นผู้ประสานงานตามลำดับ และประชากรที่ศึกษามีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านกิจกรรมอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านนโยบายและด้านการวางแผนตามลำดับ

ทิพรัตน์ แสงทอง (2528 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์บทบาทของครูในด้านการสอนจริยธรรม : ศึกษากรณีข้าราชการครูโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับการกระทำบทบาทด้านการสอนจริยธรรมของครู เพื่อศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อบทบาทด้านการสอนจริยธรรม และเพื่อเปรียบเทียบปัจจัยแต่ละอย่าง ที่มีผลต่อบทบาทด้านการสอนจริยธรรม ว่าปัจจัยใดมีผลกระทบมากกว่ากัน ผลการศึกษา พบว่า ครูส่วนใหญ่มีระดับการกระทำบทบาทด้านการสอนจริยธรรมสูง ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาที่มีผลกระทบต่อการกระทำบทบาทด้านการสอนจริยธรรม คือ การให้ความสำคัญต่อบทบาทด้านการสอนจริยธรรมของครู สำหรับตัวแปรอื่น ๆ ได้แก่ การให้ความสำคัญต่อบทบาทด้านการสอนจริยธรรมของครูในโรงเรียน การยึดมั่นในอาชีพครู การมีบทบาทมากเกินไป ความคลุมเคลือในบทบาทด้านการสอนจริยธรรม การคาดหมายรางวัลในบทบาทด้านการสอนจริยธรรมจากภายนอก และภายในและการคาดหมายในประสิทธิผลจากการสอน ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กับการกระทำบทบาทด้านการสอนจริยธรรม และจากการเปรียบเทียบระดับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับการกระทำบทบาทด้านการสอนจริยธรรมเฉพาะกลุ่มที่นำมาศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำบทบาทด้านการสอนจริยธรรมมากที่สุด คือ การให้ความสำคัญต่อบทบาทด้านการสอนจริยธรรม รองลงมา คือ การคาดหมายในประสิทธิผลจากการสอน การให้ความสำคัญของครูในโรงเรียน การคาดหมายรางวัลในบทบาทด้านการสอนจริยธรรมจากภายใน การยึดมั่นในอาชีพครู ความ

คลุมเคลือในบทบาทด้านการสอนจริยธรรม การคาดหมายรางวัลในบทบาทด้านการสอนจริยธรรม จากภายนอก และการมีบทบาทมากเกินไปตามลำดับ ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำบทบาทด้านการสอนจริยธรรมน้อยที่สุด คือ การมีบทบาทมากเกินไป

อัจฉรา สุวรรณศรี (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นของครู ระดับประถมศึกษาปีที่ 1 และประถมศึกษาปีที่ 2 ต่อปัญหาเด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศ : ศึกษา เฉพาะครูโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูต่อ ปัญหาเด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศและความคิดเห็นของครูต่อบทบาทครู และการทำงานร่วมกับ นักสังคมสงเคราะห์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาล่วงละเมิดทางเพศ ผลการศึกษา พบว่า ครูส่วนใหญ่ มีความเข้าใจปัญหานักเรียนถูกล่วงละเมิดทางเพศเป็นอย่างดี ทั้งทางด้านลักษณะ รูปแบบการล่วงละเมิด สถานการณ์ปัญหาและความรุนแรงในปัจจุบัน และผลกระทบของปัญหา ต่อเด็ก นอกจากนี้ครูยังเห็นความจำเป็นในวิธีการทำงาน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาล่วงละเมิดทางเพศ โดยครูมีความตระหนักในบทบาทของครูในเรื่องที่เกี่ยวกับการสอน และการให้ความรู้กับเด็ก เพื่อให้เด็กรู้จักปฏิเสธพฤติกรรม และบอกเล่าเรื่องราวให้ผู้อื่นทราบมากที่สุด และ ครูเห็นว่าบุคคลอื่นควรมีบทบาทมากกว่าครูในเรื่องการรณรงค์กับชุมชน ซึ่งถือเป็นสิ่งแวดล้อม รอบตัวเด็กให้ตระหนักถึงปัญหาเด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศและการบำบัดฟื้นฟูเด็กเป็นกลุ่ม นอกจากนี้ครูเห็นว่าครูและบุคคลอื่นควรมีบทบาทใกล้เคียงกันในเรื่องการสอนวิธีการป้องกันและ ระมัดระวังตัว การทำงานร่วมกับพ่อแม่ผู้ปกครอง การช่วยเด็กเตรียมความพร้อมเพื่อจัดการกับ ปัญหา

การศึกษาทบทวนวรรณกรรม ทั้งจากแนวความคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมพันธ์กับสิ่งที่ต้องการศึกษาวิจัยนั้น ผู้ศึกษา พบว่า ปัญหาเด็กนักเรียนมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอัน สมควรที่เกิดขึ้นมานั้นมิใช่เกิดขึ้นจากสาเหตุมาจากเด็กเพียงอย่างเดียว สาเหตุเกิดมาจากความ ไม่สมดุลจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องและสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเด็ก ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว โรงเรียน เพื่อน และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกันเด็กในวัยเรียน จนทำให้เด็กมีความประพฤติที่ไม่ เหมาะสมดังที่กล่าวมา "ครู" ซึ่งถือว่าเป็นกลไกสำคัญ จะต้องมีบทบาทในการป้องกันแก้ไขไม่ให้ เด็กเกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับวัย โดยมีการอบรมตักเตือนให้คำปรึกษา และช่วยเหลือเด็กที่มี พฤติกรรมดังกล่าว รวมถึงการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยเหลือแก้ไขปัญหาดัง

เมื่อผู้ศึกษาได้ทบทวนวรรณกรรมทั้งจากทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว ได้ทำให้ ผู้ศึกษาได้ทราบถึงองค์ความรู้เกี่ยวกับบทบาทครู ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับครู รวมถึงศาสตร์ต่าง ๆ ที่

เกี่ยวข้องที่สามารถนำไปปรับใช้ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหานักเรียนมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควรได้ จึงได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาไว้ดังนี้

2.9 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรต่าง ๆ ดังนี้

ตัวแปรต้น คือ

1. ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ

- 1) เพศ
- 2) อายุ
- 3) วุฒิการศึกษา
- 4) สถานภาพสมรส
- 5) ประสบการณ์ในวิชาชีพครู
- 6) รายได้

2. พฤติกรรมความทันสมัย

- 1) พฤติกรรมการบริโภคสินค้า
- 2) พฤติกรรมการเลือกรับสื่อ

3. ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศ

- 1) เพศศึกษา
- 2) จริยธรรมทางเพศ
- 3) สถานการณ์ของปัญหา
- 4) สาเหตุของปัญหา
- 5) การป้องกันปัญหา
- 6) การแก้ไขปัญหา

4. ทักษะคิดเกี่ยวกับเรื่องเพศ

- 1) เพศศึกษา
- 2) จริยธรรมทางเพศ
- 3) สถานการณ์ของปัญหา
- 4) สาเหตุของปัญหา

5) การป้องกันปัญหา

6) การแก้ไขปัญหา

ตัวแปรตาม คือ

5. บทบาทของครูต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน มีเพศสัมพันธ์

ก่อนวัยอันสมควร

1) การป้องกันปัญหา

- ร่วมคิด/ กำหนดนโยบาย
- ร่วมวางแผนงาน
- ร่วมจัดกิจกรรม
- ร่วมให้ความรู้เรื่องเพศศึกษา
- ร่วมสอนเกี่ยวกับจริยธรรมทางเพศ
- ร่วมสอนในการเลือกรับสื่อ

2) การแก้ไขปัญหา

- เป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำแนวทาง
- เป็นผู้ส่งเสริมจริยธรรม
- เป็นผู้ปฏิบัติการช่วยเหลือ
- เป็นผู้ประสานงาน

แผนภูมิที่ 2.1
กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรต้น

ข้อมูลส่วนตัว

- เพศ
- อายุ
- วุฒิการศึกษา
- สถานภาพสมรส
- ประสบการณ์
- รายได้

พฤติกรรมความทันสมัย

- การบริโภคสินค้า
- การเลือกรับสื่อ

ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศ

- เพศศึกษา
- จริยธรรมทางเพศ
- สถานการณ์ของปัญหา
- สาเหตุของปัญหา
- การป้องกันปัญหา
- การแก้ไขปัญหา

ทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องเพศ

- เพศศึกษา
- จริยธรรมทางเพศ
- สถานการณ์ของปัญหา
- สาเหตุของปัญหา
- การป้องกันปัญหา
- การแก้ไขปัญหา

ตัวแปรตาม

บทบาทของครูต่อการมีส่วนร่วมในการ
ป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน
มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร

2.10 สมมติฐานในการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ครูที่มีความรู้เรื่องเพศศึกษาดีมีผลทางบวกต่อบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร

สมมติฐานที่ 2 ครูที่มีทัศนคติที่ดีต่อเรื่องเพศศึกษามีผลทางบวกต่อบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร

สมมติฐานที่ 3 ครูที่มีทัศนคติที่ดีต่อการป้องกันปัญหานักเรียนในโรงเรียนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการกระทำบทบาทด้านกรป้องกันแก้ไขปัญหานักเรียนมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร

สมมติฐานที่ 4 การเลือกรับสื่อที่ดีของครูมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการกระทำบทบาทของครูต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร

สมมติฐานที่ 5 การยึดค่านิยมความทันสมัยการบริโภคสินค้าของครู มีความสัมพันธ์เชิงลบต่อการกระทำบทบาทของครูในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร